

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

Bibliotheek Universiteit van Amsterdam

0

~~12/1/72~~
OK No-972

TRAP DER JEUGD,

Ofte

**Dezter manier / om het zy Jonge of Oude
Personen op goede Fondamenten te leeren
Lezen ende Schryben.**

*Haar beoeffent sey kortt onderrigting om de Penne
wel te snyden / te houden sy te boeren.*

**Vercierd met Gebeden, Dankzeggingen, en
Christelyke Spreuken.**

*Hier agter is by gevoegt de maniere van alderhande
Couleuren van Inkt te maken, &c.*

**Opz CAREL DE GELLIERS, Schoolmeester
der Stad Leeuwaarden.**

**Vermeerdert met de Namen der Steden en Dorpen
van Vriesland, als mede die van de Stad
Groningen ende Ommelanden.**

**Mede zijn hier by geboegt de Namen der Boeken
des Ouden ende Nieuwen Testaments / ende
eenige Beslagt-registers uit dezelve**

*Op 't nieuws nagezien en van vele Missket-
lingen verbeterd.*

T E A M S T E L D A M.

**By J. BOUWER en de Wed. J. RATELBAND,
Op de Rooze Gragt, zuid-zyde, in de
Bybel-Drukkarye. 1800.**

Handwritten text in cursive script, possibly a signature or name, including the letters "O. G." at the end.

L E E Z - E R.

Bemide Leezer! daar is niets proffite-
lijker / dan dat een Kind / in zijn jong-
bloeiende jeugd / hem oeffene in het
A, B, C. én in bezelfs fondamenten /
om dieſ te netter in 't leezen te wo-
den: zoo is 'er ook niets gemakkelijker booz
een Schoolmeester / (om eere te behalen) als de
Jeugd te leeren leezen met een goed fondament /
het welk hem naderhand byrijven mag / ende niet
mogen genaamd worden *Alibi ad Tibiam*, dat is:
grootte Baboſthen; ende vergeleeken moogen worden
by papieren huizen / die met een kleine wind kon-
nen om waſſen: want een huys / dat geen goed
fundament heeft / kan ligtelijk in den grond vallen.
Zoo is 't mede met de Kinderen / als zo de fonda-
menten niet wel en kennen / is 't onmogelijk / dat zo
eenig begrip konnen hebben om wel te leezen; de
onderwijding leert ing dagelijks / dat 'er Schoolle-
ren tot mijvent beſteed worden / die (zo zo meeren)
wel leezen kunnen: maar beter van buiten als bin-
nen 't boek: want zo kunnen wel Jan booz Pie-
ter noemen: nochtan haar onderzoekende / we-
ten zo niet wat een Syllabe is / in laai ſtaan hoe ze
zouden leezen met Syllabens / 't welk zo kennen moeten /
ende zeer nut is om dieſ te netter of zekerder / zonder
eenige woorden ober te ſtaan / te leezen: want daer
booz kan een geheel zin bedorven worden. Der-
halven / bemide Leezer! hebbe ik de penne by der
hand genomen: vande alle naerſtigheid aangewend

en dit mijn boekje / 't welk ik noeme **Trap der**
Jeugd, &c. in Druk te laaten uit gaan: waer
 in ik bewijs / hoe en op wat manier een jong / ofte
 oud persoon / die leezen nog schrijben kan / moet
 onderwezen worden / en van trap tot trap moet
 leeren op gaan: hier mede mene ik haer niet te lee-
 ren eenige andere trappen / booz en al eer zo den
 eersten trap / die ik noeme **A, B, C.**, volmaaktelijck
 (niet van buiten / maar van binnen 't boek) kommen
 opzeggen / onderscheiden ofte onderkennen de eene
 letter van d'ander: ende daer na te onderregten in
 den tweeden trap der **Syllaben** / dat is / tot be-
 hatinge van een / twee / ofte meer letteren / booz
 een enkelde **Zelfs-klinker** ofte **Vocale** / welk zijn hijs
 in 't getal / namelijk **a e i o u**, ofte booz een dub-
 belde **Klinker** of **Consonant** / als volgt: **b c d f g h**
j k l m n p q r s t v w x y z. Also ik hier na breeder
 aanwijzen zal.

Wangaande den trap der **woorden** / **Ophthongen** /
Ciphthongen ende andere regteerende / acht ik onnodig
 alhier uit te drukken / gemercht een iedet bezelbe in
 dit boekjen / zonder bijl of haars / in den dag
 zien en leezen kan / niet twijffelende / ofte dit mijn
 boekjen zal alle **Liefhebbers** der **Spel- en Schryf-**
konst aangenaam wezen: wenshende booz mijn
 moeite en arbeid geen grooter vergeldinge / dan dat
 't zelbe in alle **Schoolen** / tot groot proffit der
Jeugd / mogte ingeboerd worden. Ende zo ik mer-
 ken kan / dat het **U.C.** aangenaam is / zal ik **U.C.**
 op een ander tijd beter voldoeninge doen: **Non fuit**
in solo Roma Paracta Die, dat is: **Komen en is niet**
geboort op éenen dag.

Vaart wel.

EER.

E E R S T E T R A P:

Van de rechte Eigenschappen

der Letteren / of A, B, C.

A Angaande de eerste trap / dien ik noemt
A, B, C. zoo zult op weeten / en hier
uit leeren / dat de letteren van onge
A, B, C. bestaan in zes-en-twintig
letteren / als: a b c d e f g h i j k l
m n o p q r s t u v w x y z. Door welk A,
B, C. alles wordt geschreeven en uitgedrukt / wat
eenig mensch in zijn gedagten kan begripen / want
indien men de letteren van het A, B, C. niet en kan /
is 't onmogelijk eenig woord te kunnen lezen of te
bestaan: daarom moet die geene die leeren wil lee-
ren / hem hoogst eerst wel naerstig oefenen / om alle
de letteren van 't A, B, C. zo wel groote als
kleine / te leeren kennen en onderscheiden.

Zal hier mede van een beginzel gaan maaken van
het A, B, C. die men de Discipelen op de nabolgende
verscheyden manieren zal doen opzeggen: haer de
letteren leerende / eerst recht uit / volgens de oude
maniere / ende als van haer agter: daer na de regels
gedeeld in hier letteren / drie en twee op de voorige
manieren / van boven tot onder / ende wederom van
onder tot boven / op dat zy des te beter de letteren
onderscheiden konnen / ende zulks doende / heel ze-
ker in de letteren / waarin het spellen of bueh-
staben gelegen is / mogen wezen: want het kan ge-
schieden / dat men niet een letter uit een woord te
laten / 't zelve kwalijk / ja geenzints buchstaben af
teer degen spellen kan.

A b c d e f g h i j
k l m n o p q r s t
u v w x y z.

A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z

A a b c d e f g h i j k l m
n o p q r s t u v w x y z.

A a b c d e f g h i j k l m n o p q r s
t u v w x y z.

Romeinsche A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q
R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n
o p q r s t u v w x y z.

Italiaansche A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M N O
P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n o p q r
s t u v w x y z.

Geschreven A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z

A a B b C c D d E e F f G g H h I i J j K k L l M m N n
O o P p Q q R r S s T t U u V v W w X x Y y Z z.

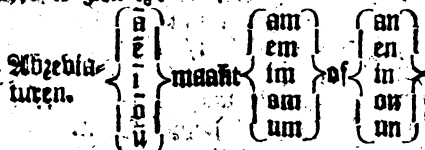
De

Vocalen of Zelfsklinkers.

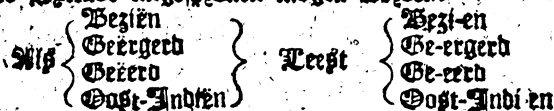
Het **A** / **B** / **C** werd afgebeeld in Letteren / die men Vocalen heet / dat zijn **D**ijg-makers ofte **Z**elfsklinkers / en zijn deze **D**ijf (a e i o u.)

Men zoude de (y) of ypsilon, indien men hem hoort uitspreken en op zijn zelf noemt (y) voor een Vocale kunnen gebruiken / dog bind eenige tegenwerping / daarom late ieder zijn byheid.

Wanneer nu deze vijf Vocalen getekend worden met een titteltje of dwars-streepje / zo betekend het / zo veel als een m / ofte n / dog moet niet gedaan worden als by de hoogste noodzaaklykheid / als hier nader te zien is.

De Vocalen met twee stippen getekend / betekend / dat met die Vocalen / waar op de stippen staan / wederene nieuwe **S**yllabe moet begonnen worden: 't welk men ziet in woorden daar twee / drie of meer Vocalen agter malkander volgen / en die egter niet in die **S**yllabe uitgesproken mogen worden.

Consonanten / of Medeluiders.

De volgende letteren worden geheeten Consonanten of Medeluiders / om dat zy van hen zeiven geen geluid kunnen maken: maar hebben hun geluid van de Vocalen; deze zijn:

h c d f g b i k l m n p q r s t v w x z.

De [i] of lange [j] / welke ik [je] noemt / ende de [v] [ve] / welke van ouds genaamt vierduwe, ende de [w dubbeld' uu of dubbeld' uve] / dog ten onrechte / want in onze geheele Nederlandschen Taale gebruikt men geen dubbeld' vv, (maar wel in de oude Latijnsche Schrijven / als tvvs, tvvm; enz.) daarom noemt ik die liever [we], gelijk de Hoogduitschen / en stelle hem mede onder de Consonanten / alzo 't ook Consonanten zijn / want zo geen geluid van haer zelfs en hebben / als hier te zien is.

Gewijf in de Nederduitsche en geschreebene byzettingen niet meer als een (i) in de kapitalen gebonden werd / zijnde deze (I) in de Nederduitsche / en deze (J) in de geschreeben kapitalen; daarom moet men evenwel acht gehen om dezelve als een (lange j) of (je) te boek-staven / als by hoor een vocaal staat / en als een (i) / wanneer by hoor een consonant gebonden of gesteld word / als blykt:

Dagt / jene / jigt / joh / julps / Jakt.

Dagt / degt / bigt / bol / bulps.

Wat / wet / wit / wot / wulps.

Liquiten / of Half-luiders.

Alf de boozn. Consonanten worden uitgenomen byf' letteren / die men Liquiten of half-luidende letters noemt / ende dat / om dat zo wat zoeter als de andere Consonanten ofte Medeluiders uitgesproken worden / ende zijn deze:

l m n r s.

De Diphthongen die van twee / en de Triphthongen die van drie Vocalen of Zelfs-klinkers gemaakt worden / zijn deze: aa / ee / ii / oo / uu / ai / ie / oi / eu / au / oe / ou / ep / op / up / aai / aap / eeu / oei / oep / leu / en zullen nader in de derde en vierde Cap / met verschelden exempelēn worden aangevezen.

T W E E.

T W E E D E T R A P.

Van de Syllaben.

Wilt aangaat de tweede Trap / zo moet gy ook leeren / (kennende alle de letteren van het A. B. C. heel wel) hoe en op wat manier men een / twee / drie / of meer letteren by een voegende / een Syllabe kan maken / om daar na een geheel woord te kunnen mispreken. Hierom tot oefeningen heb ik een deel der voornaamste Syllaben alhier gesteld; want met deze / meest alle woorden moeten gespeld worden.

Wa eb ib ob ub
 We ec ic oc uc
 Wo ed id od ud
 Wf ef if of uf
 Wg eg ig og ug
 Wch ech ich och uch
 Wh eh ih oh uh
 Wi el il ol ul
 Wm em im om um
 Wn en in on un
 Wnd end ind ond und
 Wp ep ip op up
 We er er or ur
 Wg es is os us
 Wi et it ot ut
 Wx ex ix ox ux
 Wa be bi bo bu
 Wla ble bli blo blu
 Wra bre bri bro bru
 Wa ce ci co cu
 Wla cle cli clo clu

Tza tze tzi tzo tzu
 Ta de di do du
 Tza tze tzi tzo tzu
 Twa tve tvi tvo tvu
 Fa fe fi fo fu
 Fla fle fi flo flu
 Fza tze tzi tzo tzu
 Ga ge gi go gu
 Gla gle gli glo glu
 Tza tze tzi tzo tzu
 Ha he hi ho hu
 Ja je ji jo ju
 Ka ke ki ko ku
 La le li lo lu
 Ma me mi mo mu
 Na ne ni no nu
 Pa pe pi po pu
 Pla ple pli plo plu
 Pra pre pri pro pru
 Qua que qui quod quu
 Ra re ri ro ru

Sa se si so su
 Scha sche schi scho schu
 Schya schze schzi schzo
 schzu
 Sla sle sli slo slu
 Sma sme smi smo smu
 Spa spe spi spo spu
 Ta te ti to tu

Da de di do du
 Bla ble bli blo blu
 Dza dze dzi dzo dzu
 Wa we wi wo wu
 Wza wze wzi wzo wzu
 Za ze zi zo zu
 Zwa zwa zwi zwo zwu.

Om nu aan te wijzen wat een Syllabe is / ende hoe alle woorden met de voorgaande Syllaben moeten beginnen ofte eindigen; zo heb ik hier het gebed onzes Heeren met Syllaben afgebeeld / op dat gy dies te beter de Syllaben zoud leeren kennen / en naderhand met volle woorden lezen / ende die met dezelve wel te zamen brengen.

Het Vader Onze.

On-ze / Va-der / die / in / de / He-me-len / [zijt /
 A-wen / Naam / wo-z-de / ge-het-licht. A-w /
 Ko-ning-rij-he / ko-me. A-wen / Wel-le / ge-
 schre-de / ge-lyk / in / den / He-mel / [al-za /
 ook / op / der / Aar-den. On-s / da-ge-lyks /
 Wo-od / geest / on-s / he-den. En-de / ver-geest /
 on-s / on-ze / Schul-den / ge-lyk / ook / wy / ver-
 ge-ben / on-ze / Schul-de-na-ren. En-de / en-
 leid / on-s / niet / in / ver-zoe-kin-gen / maar /
 ver-lost / on-s / van / den Bo-zen. Want / A-w /
 is / het / Ko-ning-rij-he / en-de / de / Kragt / er-
 de / de / Heer-lyk-heid / in / der / Ge-wis-g-heit /
 A-men.

DER-

D E R D E T R A P.

Van 't verschil der woorden / die met
een enkelde / ofte met een dubbelde
Doraal geschreven worden.

Met mijnen derden trap zal ik u aankwijzen het
verschil in de klank ende sonatie van een
Doraal / ofte twee / in een klein getal van woord-
den hier by een gebroegt / om des te beter 't be-
hoef te kunnen begripen / ende te netter de nabol-
gende woorden ofte naamen / vervolgens haer Spel-
laben te mogen lezen / in maniere als volgt.

a Enkel.	aa Dubbel.	i Enkel.	ij Dubbel.
Ai	Aai	Bi	Bij
Bai	Baai	Bit	Bijt
Dai	Daai	Dik	Dijk
Mai	Maai	Kik	Kijl
Eai	Eaai	Lit	Lijt
Vai	Vaai	Win	Wijn
Wai	Waai	Win	Wijn
Zai	Zaai	Zin	Zijn
e Enkel.	ee Dubbel.	o Enkel.	oo Dubbel.
Beh	Beeh	Bot	Boot
Bet	Beet	Hot	Hoot
Het	Heet	Lot	Loot
Let	Leet	Nat	Noot
Met	Meet	Pot	Poot
Pet	Peet	Rot	Root
Pen	Peen	u Enkel.	uu Dubbel.
En	Een	Bur	Buur
Hen	Heen	Ur	Hur
Del	Deel		

Wij ziet op wat een groot onderscheid dat 'er is / zo
in de spelling als in de zin / tusſchen een woord dat met
een enkelde of dubbelde Doraal geschreven word / daer
men wel op dient te letten.

Volgt nu 't verschil dat 'er is / zo in de zinn als spelling / tusſchen de woorden die met een enkelde Vocaal of een Diphthonge werd geſchreven / als blijkt in de volgende woorden:

a	ai	o	oi
Wat	Walt	Wloſ	Wlois
Mat	Mait	Woſ	Wois
		Roſ	Rois
e	eu	oyot	Soyot
Bel	Beul	Woy	Wois
Den	Deun		
Het	Heul	u	ui
i	ie	Wuſ	Wuis
Wijl	Wiel	Huſ	Huis
Wijh	Wieh	Hut	Huit
Dieſ	Dieſ	Huſ	Huis
Frieſ	Frieſ	Lut	Luit
Pieh	Pieh	Luf	Luis
Stieh	Stiek	Muſ	Muis
Cieh	Cien	Put	Puit
Dieſ	Dieſ	Rut	Ruit
Wiel	Wiel	Suſ	Suis
Ziel	Ziel	Stut	Stuit
Ziet	Ziet	Ht	Ht

Nu zult gij verder zien 't verschil tusſchen de woorden die men ſchryft met een enkelde of dubbelde Conſonant.

b. Enkel.	bb. Dubbel.	g. Enkel.	gg. Dubbel.
Abder	Abber	Dagen	Daggen
Bzoden	Bzobben	Dagen	Doggen
Daden	Dadden	Wegen	Weggen
Redden	Redden	Zegen	Zeggen

I. En

I. Enkel.	II. Dubbel.	III. Enkel.	IIII. Dubbel.
Balen	Ballen	Bremen	Bremmen
Belen	Bellen	Bromen	Brommen
Bwelen	Bwellen	Bzamen	Bzammen
Bolen	Bollen	Bzamen	Bzammen
Balen	Ballen	n. Enkel.	nn. Dubbel.
Spelen	Spellen	Banen	Bannen
Stelen	Stellen	Banen	Bannen
Schelen	Schellen	Banen	Bannen
Scholen	Schollen	Banen	Bannen
Telen	Tellen	Banen	Bannen
Belen	Bellen	Banen	Bannen
Bwelen	Bwellen	Banen	Bannen

VIERDE TRAP.

Van de Diphthongen en Triphthongen
met haar eigenschap.

Diphthongen is een samenboeginge van twee Vo-
ralen / dewelke nochtanſ maar een Syllabe
maakt: in gelijker boegen zijn de Triphthongen van
drie Voralen te zamen geboegt; die men alle wel
behoorden te leeren kennen / om elke Voraal te
kunnen onderscheiden en wel te leeren uitspreken;
alzo 't een groote bevordering in den zin maakt.
En zijn dezen:

	aa		au	
Ward	Waad	Waaſ	Wlau	Wlau
Ward	Waat	Waaſ	Wlau	Wlau
Ward	Waat	Waal	Wlau	Wlau
Ward	Waat	Waar	Wlau	Wlau
Ward	Waal	Wwaad	Wlau	Wlau

eu

eu	ie	oe	ou	ei
Beurs	Bies	Boel	Bouts	Beit
Deugt	Bies	Boet	Boutw	Fest
Fleur	Bref	Bzoek	Boutw	Held
Geur	Dien	Bzoer	Houtw	Meid
Heur	Griet	Boer	Joutw	Bzein
Heusch	Hier	Doet	Moutw	Mein
Jeugd	Kier	Floers	Koutw	in
Keur	Kies	Gloet	Schoutw	Bzuid
Keus	Lier	Gzoen	Coutw	Duit
Keul	Mier	Goed	Bzoutw	Guit
Keult	Pier	Hoed	oi	Bzuin
Keus	Gier	Hoer	Oit	Kzuin
Scheur	Stier	Kloek	Hoit	Bzuis
Steur	Wier	Kloet	Koit	Kzuid

Hier volgen nu eenige Oeffeningen of samenboeginge van
dize Vocaleen.

aa	aa	oep of	oel
Baa	Baajen	Boep	Boejen
Braap	Braajen	Bloep	Bloejen
Kraap	Kraajen	Bzoep	Bzoegen
Laap	Laajen	Moep	Moegen
Maap	Maajen	Roep	Roegen
ee		leu	
Geuto	Geuten	Heuto	Heuten
Leeuto	Leeuten	Meuto	Meuten
Meuto	Meuten	Neuto	Neuten
Sneuto	Sneuten	Spzeuto	Spzeuten
Spzeuto	Spzeuten		

Daar zou nog veel te zeggen vallen van de (i) (y) en (ij) of (j) /
also bezet op zijn plaats gebruikt / van groot nuttigheid zijn / om al-
toos den klank van de letter in de spelling te observeren / want waar-
lijh / de (i) een (i) is / en blijft / en niet te ras komt in eindende
wooyden of syllaben / daerom hebbe te (y) gebruikt wil' ende de
(i) met de lange j) of (je) / wanneer in de voorspellenoe syllabe een Vo-
caal daar op volgt. Ende de dubbende (j) stel ik in 't midden van een
wooyd / of dat wat spherper in de spelling boog komt.

V Y F D E T R A P.

Leerende 't verschil / zo in de

zin als uitspraak / tusſchen b en p / d en t /
ende f en v / inſgelijks de eigenschap van
de t / th / ph / th / tie / ende æ en œ.

In 't leezen ende ſchrijven moet men ook wel
letten op de woorden die met een (b) ofte met
een (p) geſchreven worden / want tusſchen een
(Bak) ende een (Pak) iſ in de zin ende ook in 't
ſchrijven groot onderscheid / - als in de woorden /
hier onder geſteld / te zien iſ.

B	D	P	T
Bak	Pak	Pal	Tal
Bat	Pat	Pek	Tek
Beer	Peer	Poozn	Toozn
Beſt	Peſt	Quin	Tuin
Breek	Peek		
Bijl	Pijl	F	D
Bier	Pier	Fel	Del
Boort	Poort	Fol	Dol

't Verſkil van de uitspraak tusſchen de (f) ende de (v) iſ zeer
groot / gelijk de onderſtaande woorden aantwijzen / ende word in Dierſ-
land door kwade gewoonte zeer wiſchzucht in de ſpelling ; want zeg-
gende (Faber / Proum) in plaats van (Daber / Proum). Daerom beh-
t nodig gebonden hier onder eenige woorden door te ſtellen / die met
den (v) ende niet met een (f) moeten geſchreven worden / ende eben
ook daer na geſpe'd.

Leest en ſprekt dan beze woo- den zoetjes uit na de (b) als:	D	Maar leest ze niet ſcherp als een (F) gelijk	F
	Daber		Faber
	Dan		Pan
	Dragen		Pragen
	Deel		Feel
	Pis		Pis
Doegen	Doegen		
Dol	Dol		

By moet weten / dat 'er zomtijlen wel eenige
 woorden met andere Letteren worden geschreven /
 als dat bezelbige worden uitgesproken / als: de
 c / ch / ph / th / tie / en æ ende œ.

In de Syllaben daar de (c) voor

een (e) ofte (i) komt te staan / speld of spreekt
 men de C / gelijk een S / als:

Citern	} Leest aldus	Sifers
Ceremonie		Seremonie
Celinder		Selinder

De (c) voor a / o / u / i / en r /

spreekt men uit als een (k): Ook kan men zo-
 danige woorden wel met een (k) schrijven /
 mit's het Nederduitsche woorden zijn.

Cato	} k	Kato	Cupper	} k	Kupper
Tabas		Kabas	Cudelsteert		Kudelsteert
Catoen		Katoen	Cupido		Kupido
Coztenaar		Koztenaar	Clas		Klaas
Conink		Konink	Clartje		Klaartje
Cozf		Kozf	Crab		Krab
Coert		Koert	Creeft		Kreeft
Cofter		Koster	Cruph		Kruph

(Ch) of Grieksche (Chi) moet

men uitspreken als een (g) en niet als een (k)
 gelijk by vele grobelijk word gebwaald /
 als blykt:

Christus	} Want zou anders zijn	Kristus
Christoffel		Kristoffel
Michiel		Mikiel
Melchizedek		Melchizedek

(Ph)

(Ph) of **G**rieksche (Phi) moet men **U**zen
ende uitspreken als een (f).

Phantastie	} Leest	Fantastie	Philemon	} Leest	Fileman
Pharao		Parao	Philipp		Phillip
Pharizeen		Farizeen	Philosooph		Filosoof
Phoenix		Fenix	Propheet		Profeet

(Th) of **G**rieksche (Theta) Leest als een (t):

Theodorus	} Leest zagt	Theoborus
Theologie		Teologie
Theologant		Teologant
Theophilactus		Teophilactus
Theophrastus		Teophrastus
Thien		Tien
Thiffophon		Tiffophon
Thimotheus	Timotheus	

(tse) komt van 't Latijn / Leest als (tse):

Cozrectie	} Leest	Cozrectie	Perfectie	} Leest	Perfectie
Excusatie		Excusacie	Prebikatie		Prebikacie
Gratie		Gracie	Reberentie		Reberencie
Penitentie		Penitencie	Subiectie		Subiectie

(Æ of æ en OE of œ) Leest men
als een (e).

Ægypten	} Leest	Ægypten
Præfenteerd		Præfenteerd
OEconomie		Economie
Pœna		Pena

B

ZES.

Z E S D E T R A P.

Inhoudende verschelde woorden
van een / twee / drie en vier Syllaben:
volgens het A / B / C. heel nodig om
allerhande woorden te spellen.

Woorden van een Syllaben.

A	Bull	Deen	Graat	I	Lugt
Abt	Bys	Dat	Gram	Iagt	Lei
Ach	C	E	Gek	Iah	M
Agt	Citjs	Eed	Geel	Iaar	Maan
Ap	Cojs	El	Geest	Iigt	Magt
Agte	Col	Elst	Git	Inkt	Mag
Mem	Coen	Eens	Gom	Jonk	Meel
Afch	Cham	Eers	Gort	H	Melk
B	Chooz	Ep	Groot	Hat	Merk
Balk	Clau	F	Gob	Han	Mit
Bad	D	Fat	Gom	Haf	Mist
Bagt	Dag	Feer	Gond	Hafh	Mot
Blad	Dank	Fel	N	Heel	N
Blaau	Dank	Fet	Nah	Heh	Nam
Bland	Dank	Flijs	Nahs	Herf	Nat
Bed	Darm	Foym	Nam	Higt	Nap
Bef	Dank	Fluks	Narp	Hleed	Neh
Berg	Dog	Fruit	Neh	Htoz	Neef
Bzig	Dei	Py	Heer	Hrop	Nest
Brief	Dienst	G	Hort	T	Njd
Bzil	Diest	Gau	Hebt	Tah	Roh
Bol	Dye	Ga	Hef	Tand	Rop
Bofch	Doof	Gan	Hof	Tap	Rur
Bloot	Dood	Gan	Hop	Tigt	O
Biq	Dozp	Gat	Hout	Tigt	Och
Boom	Droef	Gaan	Hond	Tugt	Of
Boyst	Droom		Huis	Tont	Om

Och

Ook
Op
Of
Oud

P
Daft
Daar
Dan
Dans
Dijf
Pool
Pomp
Pond
Post
Put

Q
Qua
Queen
Quint
Qua

R
Rap
Rand
Rijn
Rink
Rok
Ruft

S
Schaal
Stad
Stam
Seep
Scheer
Spel
Steel
Stec
Steert
Steur
Schil
Szuik

Schiet
Schiep
Spijs
Spil
Spit
Schoon
Schoen
Son
Sout
Stok
Stoel
Staal
Stuit
Strik
Stom
Stem
T
Tak
Tand
Tap
Traag

Wolff
Worm
Woud
A
Aft
As
Z
Zak
Zaad
Zaal
Zalm
Zang
Zand
Zee
Zeelt
Zee
Ziel
Zp
Zy
Zoom
Zoon

Woorden van twee Syllaben/ volgens het **A** / **B** / **C**.

A
Abel
Akter
Andoer
Anzigt
Afgod
Ambagt
Ambeld
Amptman
Anker
Arbeid

B
Baden
Basen
Balsem
Barbier
Baren
Ballen
Behken
Bedde
Bergen
Bellen

Berken
Bersten
Bezem
Beurse
Beven
Benden
Bidden
Biegten
Bieden
Binnen
Blijven

Blijzen
Bode
Boge
Boomen
Botel
Bloemen
Boeder
Brautwe
Bullen
Blusfchen
Bzalloft

B 2

C Cas

C
Cajus
Capoen
Caneel
Cepier
Ceder
Citzen
Coentraad
Condent
Comet
Custus
Chaldeen
Chephag
D
Dangser
Drajer
Dager
Dwalen
Deiker
Deiben
Denken
Derben
Drijgen
Dienaar
Diepte
Dierbaar
Dingen
Distel
Drijben
Driinken
Dagter
Dalen
Danke
Dander
Dapper

Doopze
Dooznik
Doeffheid
Doomen
Dankhaard
Doppel
Duipe
Dubbel
Dunken
Dukker
Duipe
E
Edel
Ekel
Emmer
Eere
Ellen
Eben
Eeten
Eben
Euwel
Eike
Ezel
F
Fatzoent
Fleiten
Fluwijn
Fluweel
Farnuis
Fresten
G
Galge
Gaper
Glazen
Gaarou

Gazen
Gaber
Gebed
Gebzaas
Geenzins
Geheel
Gelaat
Geluk
Genaals
Gezond
Geite
Gierig
Gieten
Goedheid
Gordel
Grijpen

H
Hakken
Haastig
Haane
Halen
Hamer
Hangen
Hamel
Haaze
Happel
Helfen
Hemden
Hemel
Hammen
Heide
Hinde
Hoeden
Houden

Honded
Honger
Hoogheid
Hoogligh
Hoozen
Hopman

I
Iaachtigh
Iagen
Iager
Ianken
Iakken
Iode
Ionker
Iuffrouw

K
Kachel
Kakken
Katwijk
Karren
Karel
Kapel
Katijn
Kaerlse
Kelder
Keele
Keuken
Ketel
Keizer
Kehjen
Kiezen
Kisten
Kitten

Koessen

Koessen
Koetze
Kofje
Koper
Kusfen
Klieren
Knappen
Knautwen
Knippen
Kzanken
Kwade
Kwelling
K
Kaghen
Kanden
Kaken
Kebend
Kfiker
Keener
Kelijh
Keenen
Kente
Kepel
Keersfen
Keben
Keber
Kigbaam
Kigten
Kiegen
Kijmen
Kijnwaat
Kooſheid
Kofijh
Koumaand
Koben

Kattel
Kulpaard
Kulaard
K
Kraandag
Kraajer
Kager
Kannen
Kantel
Keeſter
Kerig
Keriken
Kreeter
Krijnen
Kilde
Kinne
Kisdoen
Kisfen
Kisflag
Kisſchien
Kolen
Konnik
Kogert
Kunte
Kunter
K
Kagel
Kaken
Kebel
Keerſtig
Kegen
Kergens
Kemen
Keuze
Kietig

Kigtje
Kiezen
Keldig
Keigen
Keemen
Koden
Konne
Kooten
Koozben
K
Konce
Konkuiſch
Konlang
Kontdoen
Kogt
Kore
Kudheid
Kopen
Kobens
K
Kagter
Kaden
Kraſſchen
Kpapier
Kanne
Klagen
Kplanten
Klatteel
Kzaten
Kena
Kenne
Kensfen
Kening
Keper
Kilaag

Keinzen
Kejne
Kejen
Kejten
Keoote
Keoortier
Keonken
Keohon
Keubken
Keuzen
Keuzten
K
Kezakken
Keaklen
Keartel
Keartdeel
Keartier
Keartin
Keubzaat
K
Kaben
Kamen
Kapen
Kegies
Keden
Kegel
Keuzel
Kejger
Kejbe
Kejhdam
Kejder
Kejfel
Keoper
Keoren

Hogge
Hoofse
Hoofster
Hotten
Huige
Huigen
S
Saffraan
Salaad
Salet
Schamen
Schaben
Slagter
Slapen
Schrage
Schamper
Schelle
Schenker
Scheeren
Schepen
Scheppel
Serbaaf
Slechte
Sleutel
Slerper
Speelman
Spelbe
Sterkheid
Stemme
Sterre
Sterben
Sterke
Steden
Silber
Simon

Stoppel
Schipper
Smipper
Schrijven
Snijder
Spiegel
Spille
Solber
Somme
Schokker
Schaaker
Schoutwe
Sonbag
Soutbat
Schroeben
Schulden
Snutter
Suyffen
Suster
C
Cabberd
Caarte
Casel
Calent
Caarken
Caalen
Canden
Cangen
Cappen
Cwaalben
Cermijn
Cergen
Cetwe
Cezker
Cichel

Twintig
Cornen
Cozen
Cozsen
Cooster
Cuigen
Cuyscher
Cullen
D
Dallen
Dangen
Daster
Dasten
Degen
Dinkel
Denker
Derwer
Deften
Dierkant
Dijstien
Dijtig
Disschen
Disscher
Dliegen
Doegen
Doigen
Doldoen
Doozdeel
Duysten
D
Daarom
Daajer
Daaken
Daaker
Dambuis

Water
Weerer
Weide
Wetten
Werbel
Wiege
Woensdag
Woeker
Wolke
Wonder
H
Hland
Hland
Hzer
Hber
Heder
Hling
Hhken
Hhker
Z
Zaailand
Zaajen
Zaken
Zaalen
Zanger
Zeden
Zerland
Zemel
Zeibe
Zeben
Zierzee
Zonder
Zande
Zulle
Zorgen

Volgt

Volgt een ander A / B / C. van
Woorden met drie Syllaben.

A
 Afferbaan
 Abdijsse
 Afferman
 Admiraal
 Aankleben
 Aalmijssse
 Mannemen
 Manroepen
 Af-draagen
 Af-houtwen
 Af-laten
 Af-nemen
 Ageren
 Allengskens
 Ambgen
 Anderzins
 Antwoorden
 Aeliden
 Aemelijh
 Armade
 Aberegtis

B
 Babbelen
 Baheren
 Banere
 Bambeffe
 Band-uzer
 Behlagen
 Behladben
 Bedenken
 Bedzegen

Bedwingen
 Bezaben
 Begeerte
 Begeerlijh
 Begeben
 Begieten
 Behoutwen
 Behouben
 Beleggen
 Beloben
 Belijden
 Bepeinzen
 Berispen
 Beroumen
 Bespleden
 Betamen
 Bitterlijh
 Blijdelijh
 Boom-Olg
 Botermelk
 Boutwerp
 Buidegom
 Bullebaah
 Byenhoof

C
 Camerik
 Capitein
 Carmeliet
 Castelein
 Capellaan
 Claudius
 Coeberden

D
 Dagelijh
 Deernis
 Danderent
 Deurwaarde
 Doofstehen

E
 Edelman
 Erbaarheid
 Eenigheit
 Eheren
 Erwete
 Ergeren
 Einbhogel

F
 Fonteyne
 Frontiere
 Firmament

G
 Gzabinne
 Gestadig
 Gebergte
 Bedenken
 Geheugen
 Geleiden
 Gemeenlijh
 Gemeenschap
 Genezen
 Genught
 Geneugte

Gersten-meel
Gezelschap
Geschieden
Gelieven
Gierigheid
Gozdijnen
Grootelijck
Grootvader
Grootvader
Gebuure
Gebuure
Gelukkig

H
Haastelijck
Haneham
Hagelen
Handgiste
Hazelwind
Helsbaardier
Herbergen
Herbergier
Hardigheid
Hartelijck
Hersenen
Heusselfijck
Heimelijck
Hinderen
Hoenderen
Habaardig

I
Indiaan
Ingewand
Inhouwen
Inhanten
Inlaten

Inzwelgen
Juwelier
K
Kafelen
Kafheelen
Kafheelen
Kameelen
Kaarsmaaker
Kermisse
Kennisse
Kinderen

L
Lammerkens
Lantaerne
Labeeren
Lekkerheit
Legpenning
Lendenen
Leetwaarden
Ligtelijck
Lijsteren

M
Magerheid
Mahelaar
Marqzabe
Meesteten
Mesmaaker
Minderung
Minnelijck
Molenaar
Moordenaar
Metzelaar
Middemal
Mosselman
Mosselen

N
Nagtegaal
Nagelen
Negentig
Negentien
Neerstelijck
Nestelen
Nesteling
Nieuwmaare
Nieuwigheid
Nedigheid

O
Onkuisheid
Oeffenen
Ongezond
Ohernoot
Ontbieden
Ontbijten
Ontgingen
Ontheden
Ontdekken
Ontteeren
Ontfangen
Ontthalzen
Ontleenen
Ontloopen
Oordeelen
Ozelen
Ozhusfen
Ozlogen
Ozsaaken
Openbaar
Obergaaft
Oudebaar
Oybaar

P P:na

D
Dennemes
Derkement
Dredphant

Q
Quahtzalber
Qualiteit
Questieus
Quantiteit

R
Raadhkamer
Regeeren
Regenbak
Rijkmantel
Reinigheid
Rijkelijk
Rommelen
Rondelijch
Ruidelijch

S
Swabelstok
Swaardbeeger
Schimmelen
Schoenmaker
Slootmaker

T
Tachtentig
Teekenen
Tichelen
Timmeren
Timmerman
Touwslager
Toetelen
Tulmelen

V
Verbergen
Verblijden
Verbzanden
Verklaaren
Verhzagten
Verhzijgen
Verderben
Verdienen
Verdoemen
Verdzieten
Verdzinken
Verdzukken
Vergeben
Vertweiden
Vergulden

V
Vermanen
Verroeren
Verslijten
Verschijken
Versmaden
Verstecken
Verteeren
Vertzoosten
Vertwerp
Vierendeel
Voerden
Vromelijch

W
Waarnemen
Wankelbaer
Wandelen
Wapenen
Wetuwe
Wederstaan
Weigeren
Waardinne
Windmoolen
Wisselen
Woestijne
Wonderlijch

Volgen eenige Woorden op de vooz-
gaande manieren / makende vier Syllaben.

W
Wardbestien
Waditteeren
Wijneereen
Wimmelaken
Winstelcedam
Wintipater

Z
Zebestigen
Zeballigheid
Zetamelijch
Zeborderen
Zetoberen
Zebzdiggen

Z
Zonetmaaker
Zetingselen
C
Capucine
Capellane
Carmelite
Canonike

D
Dooztappigz.
Drebuldigheid
Polztonigheid
Dwarfbyberge

E
Eergifteren
Elenbigheid
Ellebogen
Erentefte
Ergerijfe
Eindbogelen

F
Fatzoneeren
Finzertwolven
Fontijn-aber

G
Geneugelijh
Geftabigheid
Getzoutwelyh
Goedertieren
Godzaligheid
Gulzigheben

H
Hartnekkigheid
Heerelijhheid
Helmelijhheid
Hindertogten
Hinderlagen
Hoereryen

I
Iagtgodinne
Inzvingende
Inhalinge
Inuerlyken

K
Keizerinne
Kzaheelachtig

L
Langmoedigheid
Ligbaerdigheid
Lofhoofdigheid

M
Manierlijhheid
Middelmatig
Minnelijhheid
Murmureeren

N
Nalatigheid
Noodwendigheid
Nozwantpen

O
Omftandigheid
Onkuifchelijh
Onderbanen
Onderhouden
Onderzoeken
Onderwezen
Onnagelen
Onneftelen
Oorzpronkelijh
Ootmoedigheid
Oberlijden
Oberdenken
Obergeben

P
Pannehoeken
Pafijbakker
Pafijmaker
Practifereen

P
Propereeren
Picardpen

Q
Quahelbrugge
Quinheleeren

R
Rampspoedigheid
Razernpen
Regtbaerdelijh
Roeheloofheid
Rommelzootje
Rommelingen

S
Sagimbedige
Samaritaan
Sozgbuldige
Sarzamenten
Standbaftige

T
Tappzernge
Timmeragis
Tzoetellinge
Toedehoodren

V
Veragtinge
Verhondigen
Vertwonderen
Vriendelijken
Voorzpoedelijh

W
Wapen-maaker
Water-moolen
Welsprekende
Wifpeltuurg
Wolfsbuitel

ZEVENDE TRAP,

Inhoudende de Naamen der
Driessche Steden en Dorpen / als mede die van
de Stad Groningen en Omme-landen;
mitsgaders die van het Oude en Nieu-
we Testament / en eenige Beslagt-
registers uit dezelve / enz.

Beschryving van Vriesland.

Vriesland legt als in een driehoek van het
baste Land / heeft aan 't Oosten het
Landschap Groningen en Omme-landen;
aan 't Noorden de Wadden / of de Eilanden
Ameland en Schiermonnikoog; aan 't Westen de
Zuider Zee / en loopt booz een groot gedeelte tot
aan 't Zuiden geheel om / en van daar paadt het
aan het Landschap Over-ijssel en Drenthe; zijnde
verdeeld in vier Eeden / als: Oostergo, Wester-
go, Zeven-wolden, ende de Steden, als volgt:

O O S T E R G O

Heeft 11 Grietenyen. Als eerstelyk Leeuwaar-
dera-deel, en is tegenwoordig Grietman de
Ed. Heere Hubbo van Burmania,
heeft 14 dorpen.

Wiedum / waar onder is Wytgaard / Stulch-
tum / Goutum / Huisum / Hemoens / Ceerns /
Sliens / Pinnum / Hnum / Wytsum / Cozsum /
Jelsum / Lehhum / Medum.

2. Ferwerdera-deel, is Grietman de Heer Ho-
ratus Hiddema van Knyf, heeft 11 dorpen.

Ferwerd / Berntum / Hallum / Marrum / Ny-
herk / Wanswerd / Blye / Lannum / Keptsum /
Jeslum / Lichtwaard.

3. West-

3. West-dongera-deel, is Grietman de Ed. Heer Hesse Douwe Ernst van Avlva, heeft 14 dorpen:
Holtwert / Cennaerd / Wierum / Nes / Hantum-
huisum / Hantum / Haura / Betterzwied / Bozn-
methuisem / Boznwerd / Gaerd / Foudgum /
Blandgum / Waerens.

4. Oost-dongera-deel, is Grietman de Heer Hans Hendrik van Haersma, heeft 13 dorpen,
en twee Bagyne Kloosters.

Engjum / Engwierum / Ce / Fouswier / Gooz-
trum / Nelsum / Metsens / Apewier / Apeherk /
Paessens / Troessens / Mozra / Met-slawier / de
Kloosters Ziang / Werd.

5. Collummer-land en Nieuw Cruisland, is Griet-
man de Heer Willem Hendrik van Hiemstra,
heeft 6 dorpen en 1 Klooster.

Collummer-zwaag / Wester-geest / Oldwolde / Col-
lum / Lutketwolde of Nuggbuur / Byrum / en
Deen-klooster.

6. Agkerspolen, is Grietman de Heer Aulus van
Haersma, heeft 8 dorpen en 2 Kloosters.

Sulderhuise / Augustinusga / Op-einde / Drogen-
ham / de Hoken / op't Wpsel / Buitenpost / Lutke-
post / de Kloosters Berkes / Brouwers.

7. Dantumadeel, is Grietman de Ed. Heer Mi-
chael Onuphrius, Baron thoe Schwartzenberg
en Hohenlandsberg, heeft 13 dorpen.

Dzium / Wolterwolde / Dantumawolde / Mur-
merwolde / Akkerwolde / Gingsageest / Sibzanda-
huisen / Jannum / Birbauwerd / Oldherk / Hoop-
herk / Beertwolde / Zwaag Wester-end.

8. Tietze-kittera-deel, is Grietman de Heer Hector
Willem van Glinstra, heeft 14 dorpen.

Wijns / Oldherk / Denkerk / Giekerk / Ryp-
kerk / Tietzerk / Zuidwolde / Hardegarijp / Bergum /
Bestum / Oostmeer / Dumeer / Garijp / Bern-
wolde.

9. Smals

9. Smallingerland, is Grietman de Heer Livius van Haerzma, heeft 7 dorpen.

Olbega / Njega / Oppeinde / Hoorder-dagten / Zuidet-dagten / Hozehemme / Bozn-bergum.

10. Idaërdera-deel, is Grietman de Heer Hans Willem van Camstra, heeft 8 dorpen.

Ibaerd / Egum / Hoorda-huisum / Fzens / Bzout / Warrega / Warstiens / Wartena.

11. Rapwerderhem, is Grietman de Ed. Heer Tjalling Edo Johan Heringa van Eysinga, heeft 6 dorpen.

Kauwert / Amstum / Oerfum / Poppingawier / Cersool / Sibzandaburen / en 't Klooster Engtwied / behoorende onder Poppingawier.

W E S T E R G O.

Heeft 9 Grietenyen. En eerstelyk Menalduma-deel, is Grietman de Ed. Heer Georg Ulbo van Burmania, heeft 12 dorpen.

Menaldum / Berlekum / Wier / Beetgum / Marssum / Englum / Oepnum / Bacum / Blessum / Dronck / Schingen / Slappeterp.

2. Franekera-deel, is Grietman de Ed. Heer Jarijs George van Burmania, heeft 11 dorpen.

Czum / Ditzum / Nchlum / Midlum / Herbasum / Donsum / Duur / Ried / Pefns / Sweins / Schalsum.

3. Baërdera-deel, is Grietman de Ed. Heer Arend van Haersholte, heeft 7 dorpen en 1 Klooster.

Minnerthga / Fiedgum / Czummarum / Oosterhierum / Sephierum / Pieterswierum / Agnaldum / 't Klooster Lidlum.

4. Ba-

4. Baerdera-deel is, Grietman de Ed. Heer Hans Willem van Aylva, heeft 16 dorpen.

Tozwerd/ Wepdum/ Mantgum/ SchiHaart/
Ooster-wierum/ Bosum/ Wientwert/ Biltzwert/
Oosterlittens/ Winsum/ Baard/ Hupns/ Tpons/
Hplaard/ Dieflum/ Beers.

5. Hennaerde a-deel, is Grietman de Heer Idzard van Sminia, heeft 12 dorpen.

Hennaerd/ Hgens/ Lutketterum/ Ooster-end/
Hndaerd/ Wommels/ Waerens/ Cubard/ Diefs-
tjip/ Bagum/ Spannum/ Ebenga.

6. Wonsera-deel, is Grietman de Ed. Heer Tjaerd van Aylva, heeft 27 dorpen en 2 Klooster.

Wrum/ Allingawier/ Burgwerd/ Roztwerd/
Dedgum/ Ermoza/ Engwlerum/ Berwande/
Gzeunterp/ Goest/ Verwerd/ Wichum/ Hies-
stum/ Jofegahuisen/ Hingwerd/ Tollum/ Lon-
gerhon/ Maatum/ Dingum/ Parrega/ Blaam/
Schettens/ Schjaerd/ Suintig/ Tjerkwert/ Wit-
maersum/ Wons/ Olde-klooster/ Oege-klooster.

7. Wimbrifera-deel, is Grietman de Ed. Heer Sjuk Gerrold Jukkema van Burmania, G.-boore Reugers, heeft 28 dorpen.

Oppenhuisen/ Hutwellingerga/ Joztjip/ Pom-
merts/ Smallebrugge/ Wolfs-end/ Epeholsga/
Indijk/ Heeg/ Gasmert/ Rpehuis/ Sandstede/
Oldega/ Jozega/ Oosthem/ Abbega/ Westhem/
Wolsum/ Puland/ Folsgata/ Eshoupsen/
Hszrechem/ Cirus/ Schernegoutum/ Boninga/
Lotinga/ Gauw/ Offingswier.

8. Hemelumer Oudevaart en Noordwolke, is Grietman de Heer Johan Willem van der Haar, heeft 6 dorpen.

Hemelum/ Condam/ Waens/ Scharl/ Mol-
guta

Wierum / Olbega / Njega / Elshuizen / Golderwolve.

9. Het Bild, is Grietman de Edele Heer Willem van Haaren, heeft 3 Parochien.

St. Jacobus Parochie / St. Anna Parochie / Liebe Vrouwe Parochie / mede de Oude en Nieuwe Zijlen / en de Tpe.

Z E V E N - W O L D E N

Heeft 10 Grietenyen. En eerstelyk Uttingera-deel, is Grietman de Heer Frederik van Simina, heeft 6 dorpen.

Oldehoorn / Njef / Nijnum / Terhoorne / Terkaple / Nijmarijp.

2. Angewirden, is Grietman de Heer Martinus van Bonritus, heeft 4 dorpen.

Gerflood / Tjassebert / Tuinjebert / Et-Bant / en een gedeelte van het veld Heeren-Deen.

3. Donia-warstel, is Grietman de Ed. Heer Johan Vegelyn van Claarbergen, heeft 14 dorpen.

Boingarijp / Boek / Oosterhaule / Njega / Ojhouwer / Somaga / Tergaast / St. Nicolaasga / Jochenhuisen / Ter Oele / Indijken / Tangmeer / Boonzwag / Tegemeer.

4. Hasscherland, is Grietman de Heer Ahasuerus Vegelyn van Claarbergen, heeft 7 dorpen.

Westermeer / Inkhzwage / Hasscherdijken / Njehassche / Oldehassche / Hasschehoorne / en 't veld Joure / met een gedeelte van het Heeren-Deen.

5. Schoterland, is Grietman de Heer Menno van Scheltinga, heeft 18 dorpen.

Boonsterzwag / Jubbega / Schuiringa / Oldehoorn / Njehoorn / Catluk / Brongerga / NieuwBrongerga / Weildam / Oldechoot / Njeschoot / Kottum / St. Johannisga / de kleine Gaast / Haule / Kogel /

Kohel of Nyege / Velfterhuizen / Olvege of Nidby-
hen / en een gedeelte van het blek Heeren Deen.

6. Lemsterland, is Grietman de Heere Reguerus
Lyclama à Nycholt, heeft 5 dorpen.

Temmer / Cestrega / Vollega / Oosterzee / Echten.

7. Gaasterland, is Grietman de Heere Reguerus
Anæus Lyclama van Wykel, heeft 8 dorpen.

Wijker / Sondel / Nymardum / Oibermardum /
Miers en Bahkshuizen / Natick / Buijgehuysum /
en het blek Balk.

8. Oosterland, is Grietman de Heer Livius Suf-
fridus Lyclama à Nycholt, heeft 13 dorpen.

Beets / Beesterswaag / Olteterp / Arterp /
Zpgerstwalde / Dyrstwalde / Wynstertp / Nema-
rik / Tippenhuizen / Wissel / Langezwaag / Hoze-
zwaag / Lurwalde.

9. Stellingwerf Oost-einde, is Grietman de Heer Da-
niel de Blok Lyclama à Nycholt, heeft 10 dorpen.

Oiberberkoop / Nyeberkoop / Warkinga / Don-
ker-broek / Haute / Oosterwalde / Dachtele / Appel-
sche / Langebijk / Eiso.

10. Stellingwerf west-einde, is Grietman de Heer
Onno Zwier van Haren, heeft 20 dorpen.

Beul / Noordwalde / Finckega / Steggerden / Pe-
berga / Blesdijk / Nycholtpade / Oibeholtpade /
Wolwega / Somnega / Oibetzijne / Ngetzijne /
Spangen / Scherpenzeel / Monnikheupren / O-
belemmer / Nyelemmer / Nycholtpwalde / Oibeholtp-
walde / Cer-Idfert.

DE XI. STEDEN.

1. Leeuwarden.
2. Bolsward.
3. Franeker.
4. Sneek.

5. Dokkum.
6. Marlingen.
7. Stavoren.
8. Sloten.

9. Wozkum.
10. Hst.
11. Hindeloopen.

**Volgen de Naamen van de Dorpen/
van de Stad Groningen en Ommelanden.**

't G O R E C H T:

Noordijk / Middebert / Engelbert / Weste-
boek / het Hooge-zand / Sapmeer / Gooptwafde /
Noordlaan / Haren.

De beide O L D - A M P T E N:

Wagenborgen / Boegzweert / Cermunde / Walden-
doorp / Midwolde / Midwolde-Hamerik / Scheem-
da / Scheemter-Hamerik / Exen / Oostwold / Fin-
ferwoud / Beerta / Wijnshoten / Westertee / Weden /
Wilbang / Zuidboek / Noordboek.

H U N S I N G A - Q U A R T I E R,
Ampster-deel:

Utrum / Olleboez / Diekerk / Diehuisen / Hoorn-
huisen / Kloosterburen / Liens / Wee / Surodyk /
Marshuisen / Marsens / Maerslagt / Mensinge-
weert / Maerhuisen / Vast-Haspuetert / Noorz /
Wetsinga.

H A L F - A M P S T E R - D E E L.

Wierhuisen / Sautwert / Bellingeweert / Win-
sum / Obergum / Hanum / Pietersburen / Cen-
rum / Westier-Nyland / Daxumhuisen / Handeel /
Hsquerd / Hithuisen / Husinga / Wenheweert /
Smallinge.

O O S T E R - A M P S T E R - D E E L.

Zuidwolde / Noordwolde / Bedum / Oghs-
doorn / Onderwierum / Westertwijtwert / Midde-
stum / Doornwert / Cantes / Stitswert / Wam-
sum / Eppingehuisen / Kottum / Sandweert / Ol-
denzyl / Oostier-Nyland / Wieden.

FIVELINGO-QUARTIER.

't Wold-deel.

Spjth / Bierum / Bonlinse / Schildwolde / Slochter / Colham / Schaerter / Narkstede / Hendeschap / Garnertwolde / Cefinga / Ten Buur / Woltersum / St. Anna / Oosterwolde.

't Hooge Landster-deel.

Delfzijl / Nalwolda / Altwolda / Saltwert / Marsum / Stedum / Wester-Emden / Garshuisen / 't Zand / Leermens / Eenum / Wirdum / Nippinga-dam / Jansweer / Otwolda.

't Ooster-deel.

Farnsum / Oterdum / Hebeskens / Westwert / Beethuisen / Siddeburen / Ten Post / Garrelweer / Logboez / Coppersum / Zeerijp / Oosterwiltwert / Ezelwerd / Iukwerd / Helm.

WESTER-QUARTIER.

Oost Lange-Wolder-deel.

Zuid-horn / Noord-horn / Faen / Njkerke / Obekeke / Nje Zijl / Turke-gast / Grote-gast.

Vrede-Wolder-deel.

Leege-Mieden / Oostwold / Tettelbert / Njwolda / Colbert / Njbert / Nuis / Macum / Noorbwijn / Siddeburen / Gijpsherke en Buzward / Uppende / Dighliet.

Middagster-deel.

Hogg-herk / Teeg-herk / Dozquert / Nierum / Oostum / Garnwert / Wduwert / Hooge Mieden / Farnsum / den Ham / Feertwert / Cefinga / Oudehobe / Ngehobe / Saxum / Doesum.

Vol-

R. Volgen nu verscheide Mans ende Vrouwen naamen, volgens het A, B, C.

A Baruch / Abbe / Abel / Abimelech / Abzabam / Achilles / Adam / Acolph / Adyaan / Agestiaus / Agrippa / Albert / Alexander / Alle / Allert / Ambrosius / Anthonius / Arend / Aristoteles / Atareres / Azueros / Athanasius / Aurelius / Abigail / Abziamtje / Agtje / Aaltje / Agnet / Anna / Ansthe / Antje / Aukje.

B Accus / Balsam / Baldus / Balthazar / Barrent / Bartelt / Baruch / Bauke / Bernhard / Binnert / Baktius / Burchard / Bonaventura / Barbertje / Bauwe / Beatix / Bell / Berentje / Bertje.

C Cicero / Claude / Clement / Christiaan / Coenraad / Coznelis / Cippiaan / Cyrillus / Cuydyn / Cicilia / Celstje / Christijntje.

D Daniël / Dadd / Diederik / Diogenes / Dymus / Dionysius / Douwe / Dominicus / Dora / Dientjer / Dirkje / Dorothea.

E De / Egbert / Emanuel / Engelbert / Esajas / Ernst / Ebert / Ezebius / Ewert / Ezechiel / Elisabeth / Emerens / Engeltje / Eba / Eberijen.

F Adyaan / Ferdinand / Fepto / Felic / Frans / Frederik / Florus / Franciscus / Fremontius / Feracius / Flaminius / Fontius / Paulus / Fontius / Francijntje / Flora / Fosalgna / Fulpia.

G Gabriel / Gerard / Gerbrand / Geuet / Gerrit / Gillis / Gysbert / Goossen / Gooswin / Govert / Gregorius / Gustabus / Geertje / Geertzuit / Geeske / Geeltje / Geishe / Gietje.

Hans / Hape / Herdijk / Hector / Hellals / Hercules / Herman / Hierom / Hillebrand / Hilarus / Hugo / Hubrecht / Haaske / Helena / Hester / Heplje / Hillegonda / Hillelje.

Jacob / Jan / Jason / Jasper / Jeltje / Jeremiaf / Jefus / Job / Joost / Joseph / Jouke / Jaac / Israël / Julianus / Justinus / Jeltze / Jofina / Jighe.

Karel / Klaas / Karpentier / Kerst / Koert / Kyprianus / Keeffe / Kloentje / Kathbrigitje / Klaartje / Klaaske / Kommerdje.

Las / Lambert / Laurens / Lenaard / Lieuwe / Lodewijk / Lucas / Leonora / Lijntje / Levena / Lijfje / Lutghe / Luczetta / Lubzith.

Matthijs / Marcus / Marten / Maximiliaan / Melchior / Melis / Meewits / Michiel / Meppnje / Machtelt / Margrietje / Maria / Martha / Maaske / Meppnje.

Nabal / Naboith / Nanne / Nathan / Nero / Nestor / Nicolaas / Nicodemus / Ninus / Neeltje / Neffe / Nantje.

Obbe / Okke / Octablaan / Oetse / Olbier / Olybert / Osk / Origenes / Otto / Ouzen.

Paulus / Phillip / Pieter / Pantzas / Piccarong / Paulijntje / Petronella / Pieterje.

Quans / Quins / Quintijn / Quintillaan / Quirines / Quadzatus.

Raphaël / Replaf / Reppier / Riemer / Ringse / Rutghe / Robbert / Roeland / Roelof / Rombout / Rutger / Rudolph / Rebecca / Reiniera / Ringhe / Roeloffe / Rombje.

Samuël / Saloman / Sebastiaan / Simpson / Simon / Silvester / Soert / Stephen / Sara / Sjouke / Sijtje / Stijntje / Sijdske / Susanna.

Ca

T Theodorus / Tere / Terentius / Theodorus /
 Theunis / Tiberius / Tamme / Tibbe / Tjep-
 he / Tserk / Titus / Tetsche / Tamme / Tzeit-
 je / Teuntje / Talle / Calle / Tamke / Tuitje /
 Tietche

V Vlemijn / Virgilius / Ulrich / Uriaq / Ueba-
 nus / Urfeltje.

W Wlraden / Wagnar / Wasse / Wijnand / Wytse /
 Wittem / Wouter / Willemke / Wijtche.

X Xenus / Xenophon / Xenocratus / Xeborius /
 Xerxes / Xantippe.

Y pe / Yezband / Yedorus / Yze / Ytche / Yto-
 je / Yoa.

Z Zacharias / Zacheus / Zebedeus / Zedechias /
 Zeno / Zerobabel / Zwaantje.

De vier Winden der Waereld.

Oost / West / Zuid / Noord.

De twaalf Maanden des Jaars.

Januarius	Aprilis	Julius	October
Februarius	Magus	Augustus	November
Martius	Junius	September	December

Naamen der Zeventien Provincien.

Brabant	Flenegouwen	Meckelen
Limburg	Holland	Utrecht
Luxemburg	Zeeland	Ostriesland
Gelderland	Famen	Ober-Rijfel
Vlaanderen	Zuyphen	Brantingen
Wegis	Courneiss	

Volgen de naamen der Boeken des Ouden en Nieuwen Testaments.

	Capittel.		Capittel.
Genesis.	1.	1. der Koninkren.	17.
Exodus.	31	2. der Chroniken.	33.
Leviticus.	27.	3. der Chroniken.	33.
Numeri.	33.	Ezra.	1.
Deuteronomium.	33.	Nehemia.	13.
Josua.	24.	Ester.	10.
Richteren.	21.	Joh.	21.
1. ud.	12.	Psalmen.	150.
1. Samuël.	31.	1. der Spraken Salomons.	1.
2. Samuël.	24.	Ecclesiastes / of Prediker.	12.
1. der Koninkren.	22.	Hoops Lied Salomons.	1.

De Boeken der Propheten.

Jesaja.	40.	Jona.	4.
Heracliden Jeremia.	52.	Micha.	4.
Ezechiel.	48.	Habakuk.	2.
Daniel.	12.	Zephanja.	3.
Hosea.	3.	Haggai.	2.
Jerem.	52.	Zacharia.	14.
Amos.	9.	Malaachi.	4.
Obadja.	1.		

De Boeken des Nieuwen Testaments.

Evangelium Matthei.	28.	1. Tot den Thessalonicken.	2.
Evangelium Mark.	16.	2. den Thessalonen.	2.
Evangelium Luc.	24.	1. den Timotheum.	3.
Evangelium Joannis.	21.	2. den Tim.	2.
Handelingen der Apostelen / beschreeven door Lucan.	28.	1. den Titum.	1.
		1. den Hebr.	1.

De Zendsbrieven Pauli.

Tot den Romenen.	16.
1. Tot den Corinthen.	13.
2. Tot den Corinthen.	13.
Tot den Galaten.	6.
Tot den Epheseren.	6.
Tot den Philippensen.	4.
Tot den Colossen.	3.
1. Tot den Thessalonicken.	2.

De Algemeens Zendsbrieven.

Zendsbrief Jacobi.	5.
1. Zendsbrief Petri.	2.
2. Zendsbrief Petri.	2.
1. Zendsbrief Joannis.	1.
2. Zendsbrief Joannis.	1.
3. Zendsbrief Joannis.	1.
De Zendsbrief Jude.	1.
De Openbaringe Joannis.	22.

Volgen eenige Geslagt-registers uit het Oude en Nieuwe Testament.

I Chronyken 1.

Adam / Seth / Enos.

2. Henan / Mahalaleel / Jereb.

3. Henoeh / Methusalah / Lamech.

4. Noach / Sem / Cham / ende Japheth.

5. De kinderen Japheths waren Gomer / ende Magog / ende Medai / ende Jaban / ende Tubal / ende Mesech / ende Tiras.

6. Ende de kinderen Gomers waren Japhenaz / ende Giphthai / ende Togarma.

7. Ende de kinderen Jabans waren Elfa ende Charfisa / Chittim / ende Obanin.

8. De kinderen Chams waren Cus / ende Mizraim / Put ende Canaan.

9. Ende de kinderen Cus waren Seba / ende Habila / ende Sabta / ende Kaema / ende Sabtercha : ende de kinderen Kaema waren Scheba ende Beban.

10. Cus nu geboan Nimrod : die begon geweldig te zijn op aarden.

11. Ende Mizraim geboan de Lubim / ende de Anamim / ende de Lehabim / ende de Naphruhim.

12. Ende de Pathrusim / ende de Casluhim (van welke de Philistijnen zijn voort gekomen) ende de Caphtorim

13. Canaan nu geboan Sidon zijnen eerst-geboorenen / ende Heth.

14. Ende den Jebusi / ende den Amorri / ende den Berafi.

15. Ende den Hebi / ende den Arfi / ende den Senf.

10 Ende den Arbadi / ende den Semari / ende den Hamathi.

17. De kinderen Sem's waren Elam / ende Assur /
ende Arphaxad / ende Tub / ende Ram / ende
Hiz / ende Hul / ende Gether / ende Mesech.

18. Arphaxad nu gewan Selah / ende Selah
gewan Heber.

19. Van Heber nu zijn twee zonen gebooren :
de name des eenen was Peleg / om dat in zijne
dagen het aardrijk verdeeld is / ende de name zij-
nes broeders was Joktan.

20. Ende Joktan gewan Almodad / ende Se-
leph / ende Hazarmabeth / ende Terah.

21. Ende Hadoram / ende Hazal / ende Dikla.

22. Ende Ubal / ende Abimael / ende Scheba.

23. Ende Ophir / ende Habila / ende Jobab /
alle deze waren zonen Joktans.

24. Sem / Arphaxad / Selah.

25. Heber / Peleg / Behu.

26. Serug / Nahoz / Terah.

27. Abram / die is Abraham.

28. De kinderen Abrahams waren Isaac ende
Ismael.

29. Dit zijn haer geboorten : De eerstgebooren
Ismael's / was Nebajoth / ende Kedar / ende Ad-
beel / ende Mibsam.

30. Misma / ende Duma / Massa / Habab /
ende Thema.

31. Jethur / Naphis / ende Kedima : Deze zijn
de kinderen Ismaels.

32. De kinderen nu van Ketura / Abrahams Wy-
wijf / [die] baarde Zimran / ende Joksan / ende Me-
dan / ende Midjan / ende Jisbak / ende Suah : ende
de kinderen Joksan waren Scheba / ende Dedan.

33. De kinderen Midjan nu / waren Ephra / en-
de Ephra / ende Henoch / ende Abida / ende El-
bas : Die alle waren zonen van Ketura.

34. Abza-

34. Abraham nu getwan Isaac: De zoone Isaacs waren Esau ende Israël.

35. Ende de kinderen Esaus/ Eliphaz/ Rehuël/ ende Jehuz/ ende Jaëlam/ ende Korah.

36. De kinderen Eliphaz waren: Teman/ ende Omar/ Sepht/ ende Gaëtam/ Kenaz/ ende Timna/ ende Amalek.

37. De kinderen Rehuëls waren: Nahaz/ Zerach/ Samma/ ende Bizza.

38. De kinderen Seirs nu waren: Lotan ende Sobal/ ende Zibeon/ ende Ana/ ende Ofsan/ ende Ezer/ ende Ofsan.

39. De kinderen Lothans nu waren: Hori/ ende Homam: ende de zuster Lothans was Timna.

40. De kinderen Sobals waren Allan/ ende Manahath/ ende Chai/ Sepht/ ende Onam: ende de kinderen Zibeons waren Hja/ ende Ana.

41. De kinderen Ana waren Ofsan: ende de zonen Ofsans waren Hamran/ ende Esban/ ende Athyan/ ende Cheran.

42. De kinderen Ezers waren Bilhan/ ende Saaban/ [ende] Jaahan: De kinderen Ofsans waren H3/ ende Aran.

43. Dit nu zijn de koningen die geregeerd hebben in 't land Edoms/ eer 'er een koning geregeerde over de kinderen Israëls: Bela de zoone Beors/ ende de name zijner stad was Dinhaba.

44. Ende Bela sters/ ende Jobah geregeerde in zijne plaats/ een zoone Zerahs van Boza.

45. Ende Jobah sters/ ende Husam uit het land der Chemaniten/ geregeerde in zijne plaats.

46. Ende Husam sters/ ende Hadad de zoone Bedads geregeerde in zijne plaats/ die de Midianiten in 't veld Moads berloeg/ ende de name zijner stad was Abith.

47. Ende Nadab sterf / ende Samla van Mes-
reha regeerde in zijne plaatze.

48. Ende Samla sterf / ende Saul van Kegobath
aan de riviere regeerde in zijne plaatze.

49. Ende Saul sterf / ende Baäl-Hanan de zoon-
ne Achbozß regeerde in zijne plaatze.

50. Als Baäl-Hanan sterf / zo regeerde Nadab in
zijne plaatze / ende de name zijner stad was Pahi :
ende de name zijner huisvrouw was Mehetabeël /
de dochter van Matzed / dochter van Mezahab.

51. Doe Nadab sterf / zo werden Dozsten in
Edom / de Dozst Cimna / de Dozst Nija / de Dozst
Jetheth.

52. De Dozst Ahalibama / de Dozst Ela / de
Dozst Dinon.

53. De Dozst Kena / de Dozst Cheman / de Dozst
Mibzar.

54. De Dozst Magdiël / de Dozst Iram : Deze
waren de Dozsten Edoms.

Matthæus I. tot het 17. vers.

Het Boek des Geslagtes Jesu Christi / des
zoonß Davids / des zoonß Abrahams.

2. Abraham gewan Isaac : ende Isaac gewan
Jacob : ende Jacob gewan Judam / ende zijne
broeders.

3. Ende Judas gewan Phares ende Sara by
Chanar : ende Phares gewan Esrom : ende Esrom
gewan Ram.

4. Ende Ram gewan Aminadab / ende Aminadab
gewan Naasson : ende Naasson gewan Salmon.

5. Ende Salmon gewan Booz by Rachab : ende
Booz gewan Obed by Ruth : ende Obed gewan Jesse.

6 En

6. Ende Jesse gewan Dabid den Koning: ende Dabid de Koning gewan Salomon by de gene die Arias [Wyf was geweest.]

7. Ende Salomon gewan Roboam: ende Roboam gewan Abia: ende Abia gewan Afa.

8. Ende Afa gewan Josaphat: ende Josaphat gewan Joram: ende Joram gewan Oziam.

9. Ende Ozias gewan Joatham: ende Joatham gewan Achaz: ende Achaz gewan Ezechiam.

10. Ende Ezechias gewan Manasse / ende Manasse gewan Amon: ende Amon gewan Josiam.

11. Ende Josias gewan Jechonias / ende zijne hoofters omtrent de Babilonische overboeringe.

12. Ende na de Babilonische overboeringe gewan Jechonias Salathiel: ende Salathiel gewan Zerobabel.

13. Ende Zerobabel gewan Abiud: ende Abiud gewan Eliakim: ende Eliakim gewan Hoz.

14. Ende Hoz gewan Sabok: ende Sabok gewan Achim: ende Achim gewan Eliud.

15. Ende Eliud gewan Eleazar: ende Eleazar gewan Matthan: ende Matthan gewan Jacob.

16. Ende Jacob gewan Joseph / den Man van Maria / uit welke geboren is JESUS, gezegt Christus.

Luce 3: van het 23 vers tot vers 39.

23. **E**nde by Jesus begon omtrent dertig jaaren [oud] te wezen / zijnde (alzo men meende) de zone Josephs / des [zoons] Heli /

24. Des [zoons] Matthat / des [zoons] Lebi / des [zoons] Melchi / des [zoons] Jame / des [zoons] Josephs.

25. Des

25. Des [zoons] Matthathia / des [zoons] Amos / des [zoons] Naum / des [zoons] Esli / des [zoons] Haggai.
26. Des [zoons] Maath / des [zoons] Matthathia / des [zoons] Semel / des [zoons] Josephs / des [zoons] Juda /
27. Des [zoons] Joanna / des [zoons] Shefa / des [zoons] Zorobabel / des [zoons] Salathiel / des [zoons] Neri /
28. Des [zoons] Melehi / des [zoons] Abdi / des [zoons] Cosam / des [zoons] Elmobam / des [zoons] Et /
29. Des [zoons] Jofe / des [zoons] Eliezer / des [zoons] Jorim / des [zoons] Matthath / des [zoons] Tebi /
30. Des [zoons] Simeon / des [zoons] Juda / des [zoons] Josephs / des [zoons] Jonan / des [zoons] Eliahim /
31. Des [zoons] Melea / des [zoons] Saman / des [zoons] Matthata / des [zoons] Nathan / des [zoons] Sabids /
32. Des [zoons] Tefse / des [zoons] Obed / des [zoons] Booz / des [zoons] Salmon / des [zoons] Harsan /
33. Des [zoons] Aminadab / des [zoons] Nram / des [zoons] Esrom / des [zoons] Phares / des [zoons] Juda /
34. Des [zoons] Jacobs / des [zoons] Naacs / des [zoons] Abzahams / des [zoons] Thara / des [zoons] Nachoz.
35. Des [zoons] Saruch / des [zoons] Hagau / des [zoons] Phaleh / des [zoons] Heber / des [zoons] Sala /
36. Des [zoons] Cainan / des [zoons] Arpharad / des [zoons] Sem / des [zoons] Noe / des [zoons] Camerh /
37. Des

37. Des [zoons] Mathufala / des [zoons] Enoch /
des [zoons] Jared / des [zoons] Malaleel / des
[zoons] Cainan.

38. Des [zoons] Enos / des [zoons] Seth / des
[zoons] Adams / des [zoons] Gods.

A G T S T E T R A P.

Inhoudende eenige Christelijke
Nuis-Beelden / ende Schijntuulijke Spreu-
ken; tot oeffeninge der Jeugd.

O deze Cap geklommen zijnde / ende alle de
voorzgaande Cappen wel geleerd hebbende /
volgens mijn Ondertuyf / zullen wy u lieden nu
niet meer laten boek-staben / maar ordentelyk ende
wel doen lezen; tot welken einde wy hier verschei-
dene Christelijke Beelden / ende Schijntuulijke
Spreuken hebben by een verzameld.

Gebed onzes Heeren.

Matthei VI: vers 9.

Onze Vader / die in de Hemelen [zijt].

1. Wren Naam werde geheiligt.
2. Uw' Koninkrijke come.
3. Wren Wille geschiede / gelijk in den Hemel
[alzo], ook op der Aarden.
4. Ons dagelijks brood geest ons heben.
5. Ende vergeeft ons onze schulden / gelijk ook
wy vergeben onze schuldenaren.
6. Ende en leid ons niet in verzoeking / maar
berooft ons van den Boosen.

Want uw' is het Koninkrijke / ende de Macht /
ende de Heerlijkhed in der eeuwigheid / Amen.

Met

Het Morgen Gebed.

O Barmhartige Vader! wy danken U / dat gy bezen nacht zo getrouweijk hoor ons gewaakt heft / ende bidden u / dat gy ons wilt sterken met uwen Heiligen Geest / die ons booztaan geleide / dat wy bezen dag / wijsgaders alle de dagen onzes levens / mogen besteden tot alle gerechtigheid ende heilichheit / ende dat wy in handen nemen / dat onze oogen altijd zien om uwe eere te berouwen / also dat wy alle den boozspoed onzes booznemens van uwe milde hand alleen verwachten. Ende op dat wy zulke genade van U verkrijgen: wilt ons (na uwe beloftenisse) vergeben alle onze zonden / door het heilig lijden ende bloedvergieten onzes Heeren ende Zaligmaker Jesu Christi: want zo zijn ons van herten leed. Verlicht ook onze herten / op dat wy alle werken der duisternisse afgelegd hebbende / als hinderen des ligts in een nieuw leven mogen wandelen in alle godzaligheid. Geest ook uwen zegen tot de verkondiging uwes Goddelijken Woords: Verstoord alle de werken des Oubels. Sterkt alle Kerkenleeraars ende Overheden uwes volks: Croost alle verholgde ende benauwde herten / door Jesum Christum uwen lieben Soone onzen Heere; welke ons belooft heeft / dat gy ons alles / wat wy in zijnen naame bidden / zekerlijk geben zult / ende daarom ons also heeft leeren bidden: Onze Vader, enz.

Stecht ons ook in 't rechte geloof / 't welke wy van herten ende met den monde belijden.

Ik geloove in God den Vader, enz.

School-

School-Gebed / ofte als een hem
wilt begeben om te Studeren.

P S A L M C K I X.

Vers 9. Waar mede zal den Jongeling zyn Pad
zuiver houden, als hy [dat] houd na U Woord.

Vers 18. Ontdekt myne oogen, dat ik aan-
schouwe de wonderen van uwe Wet.

Vers 34. Geeft my 't verstand, ende ik zal uwe
Wet houden, ja ik zal ze onderhouden met gant-
scher harten:

Alsmagtige / Barmhartige God! wy bidden
U om de berdiensien uwes lieben Zoons / giet
ster ons uit / na uwre belostenisse / den Geest der
Genade / ende des Gebeds / die ons by U hoortrede
met onuitsprekelyke zugten; Keert dog / ô Heere!
uwe oogen af van de menigte ende grouwelykheid on-
zer Zonden; ziet ons lieber aan in 't aanschyn uwes
Zoons onzes Zakmabers Jesus Christus / ende
om zynent wille / wilt ons te hulpe komen met de
tegenwoordigheid uwes Heiligen Geest / op dat
dooz deszelfs genadige ingebinge / ende verlichtinge /
ons Studeren / het zy in Lezen / Schryven / als
anderzint / een goede ende boospoewige uitkomst
mag verhoogen / ter eeren uwes Heiligen Naams /
tot troost ende Zaligheid onzer Zielen / Amen.

P S A L M XXV: vers 14.

De verborgentheid des Heeren is voor de gee-
ne die hem vreezen; ende zyn verbond, om hen
[die] bekend te maaken.

Be-

Gebed dooz den Eeten.

P S A L M CXLV.

Vers 15. Alle oogen wagten op U: ende gy geeft hen haare Spyze t'zyner tyd.

Vers 16. Gy doet uwe hand open, ende verzi- digt al wat daar leeft [na U] welbehagen.

Here Allmagtige God! gy die alles geschapen hebt ende nog dooz uwe Goddelijke hragt on- derhoud/ ende dat Volk Israëls in de Woestijne op- spijst hebt: wilt uwen Zegen strekken over ons uwe arme Dienaars/ ende ons Heiligen deze Gaben/ die wy van uwe milde goedheid ontfangen/ op dat wy die matiglyk ende heiliglyk na uwen goede wilke mo- gen gebruyken/ en daar dooz bekennen/ dat gy ons Vader/ en een oorsprong alles goeds zyt. Geest ook dat wy altijd ende dooz alle dingen zoeken dat Oeest- lijke Brood uwes Woords/ met het welke onze Ziel- gespijst werden ten eeuwigen Leven/ 't welk gy ons bereid hebt/ dooz dat Heilig Bloed uwes liever Zoons onzes Heeren Jesu Christi. Onze Vader, &c.

Also vermaand ons de Heere
Christus.

L U C E XXI.

Vers 34. Ende wagt u zelve, dat uwe Harten niet t'eeniger tyd bezwaard en worden met brasfe- rye, ende dronkenichap, ende zorgvuldigheden dezes levens, ende dat u dien dag niet onvoor- ziens [over] en kome.

Vers 35. Want gelyk een Strik zal hy komen over alle de geene die op den gantichen Aardbo- dem gezeten zyn.

Orden na den Eeten.

Alzo spreekt des Heere in 't vyfde Boek Moses,
in 't agtste Capittel.

Vers 10, 11. A's gy dan zult ge eten hebben,
ende verzadigt zyn: zoo zult gy den H E E R E
uwon God loven over dat goede land, dat hy u
zal hebben gegeven.

Wagt u, dat gy des H E E R E N, uwes Gods, niet
en vergetet; dat gy niet en zoudhouden zyne
geboden, ende zyne rechten, ende zyne inzer-
tingen, die ik u heden gebieden heyn.

Hete God/ Hemeliche Vader! wy danken u
vooz alle uwe weldaden/ die wy zonder ophou-
den van uwe milde hand ontfangen/ dat uwe God-
delijken wille is/ ons te onderhouden in dit lijde-
lijken leven/ ende ons te verzorgen met alle onze
hoobdzust: maer inzonderheit dat gy ons herboe-
ren hebt tot de hoope van een beteren leven/ het
welk gy ons geprobaerd hebt dooz u heilig Euan-
gelium. Wy bidden u/ baemhartige God ende Va-
der! dat gy niet toe en laat dat onze herten hier in
deze aardiche ende vergankelijche dingen zouden
gewoenteld zyn/ maer dat wy altyd mogen op-
waerds zien ten hemel/ verwagende onzen Saliga-
maker Iesus Christus/ tot dat hy in de wolken
verschijnen zal tot onze berlossinge/ Amen.

Abond Gebied.

O Barmhartige God! ewighe Licht / schijnende
in de duisternisse / op 'tys verduyst den nacht der
zonden / ende alle blindheid des harten: nadien
op den moete herordineert hebt om te rusten / ge-
lijck den dag om te arbeiden: **W**e bidden u / geest
dat onze lichaamen in bereede ende stilheid rusten / op
dat ze daar na bekwaam zijn mogen te leiden den
arbeid die ze dragen moeten. **W**arigt onzen slaap /
dat die niet onbetrouwelijk en is / op dat wy aan
tijt ende ziele onbebleft mogen blijven / ja dat
onzen slaap zelfs geschiede tot uwre eeren. **V**erligt
de oogen onzes verstands / dat wy in den dood niet
en ontslapen: maar altijd verwachten op uizen ver-
lossinge uit deze duisternisse. **B**eschermt ons ook
dooz alle aanhoginge des dwibels / ons in u heil-
lig geleide nemende. **E**n hoewel wy dezen dag
niet toegesicht en hebben / zonder tegen u groote
lijck gezontheit te hebben. **W**e bidden u / wilt onze
zonden bedekken dooz uwre groote Barmhartigheid /
gelijck op alle dingen op aarden met de duisternisse
des nachts bedekt / op dat wy daersan van u aan-
schijn niet verstanten worden. **G**eest ook rust ende
hoost allen hantien / bedroefden ende aangehog-
tenen harten / dooz onzen Heere Jesus Christus /
die ons also heeft leeren bidden:

Onze Vader, enz.

Schri-

**Om de Heugb al Lezende tot Godza-
ligheid ende Zedigheid op te welken.**

De Pligt der Kinderen tegens God, tegens
haare Ouderen, ende tegens haar zelfs.

DE breeze des **HEELEN** is het beginzel der
wetenschap / de dwaaze verachten wijsheid
ende tugt / Prov. 1: 7.

Wie de tugt Heel heeft / die heeft de wetenschap
Heel: maar wie de bestaaffinge haat / is onberuustig /
Cap. 12: 1.

Een wijs zoon [hoort] de tugt des vaders:
maar een spottet en hoort de bestaaffinge niet /
Cap. 13: 1.

Een dwaas zal de tugt zyns vaders versma-
den: maar die de bestaaffinge waerneemt / zal
kloekzinniglyk handelen. Cap. 15: 5.

Een wijs zoon zal den Vader verblijden: maar
een zot mensche veracht zijne moeder / Vers 20.

Die de tugt verwerpt / die versmaad zijne ziele:
maar die de bestaaffinge hoort / krijgt verstand /
Vers 32.

Wie zynen vader / ofte zynen moeder bloekt /
diens lampe zal uitgebluscht worde in zwarte
dultstermissen / Cap. 20: 20.

Hoort na uwen vader / die u gewonnen heeft:
ende en veracht uwen moeder niet / als zy oud ge-
worden is. Koopt de waarheid / ende en verhoopt
ze niet: [mitsgaders] wijsheid / ende tugt / ende
verstand / Cap. 23: 22, 23.

Die zynen vader / ofte zijne moeder berouft / endes

zeld / 't En is geene overredinge; die is des ver-
derbende mans gezelle / Prov. 28: 24.

De rage [pie] den vader bespant; ofst de verhoor-
zaamheid der moeder beragt / die zullen de ravens
der beek uitspaken; ende des arends jongen zullen
ze eeten / Cap. 30: 17.

So wie zinen vader / ofte zijne moeder staat /
die zal zekerlijk gedood worden. Wie ook zinen
vader / ofte zijne moeder bloeit / die zal zekerlijk
gehond worden. Exod. 21: 15, 17.

Hebt op lust tot wijsheid / zo bewaert de gebod-
den / ende de Heere zal u dezelve herleenen. Want
de overze des Heeren is wijsheid ende tugt: ende
zijn welbehagen is geloebe ende zaatmoedigheid /
Syrach 1: 26, 27.

Die den Heere baezen / en zullen zijne woorden
niet ongeschonken zijn / ende die hem lief hebben
zullen zijn wegen bewaaten / Cap. 2: 18.

Wie zinen vader eert / die herzoent zijne zonden.
Ende wie zinen moeder eert / is gelijk als die
schatten bergadert / Syr. 31 3, 4.

Wie zinen vader verlaat / die is gelijk een gods-
lasteraar / ende wie zine moeder tot togen ber-
weht / die is berblocht van den Heere / Vers 3: 18.

En zij niet stout met uw tonge / ende lui ende
slap in 't werken / Cap. 4: 34.

Mijn kind / verkieft de onderwijzinge van uwe
jeugd aan / ende tot uwe wijze haren toe zult g
wijsheid binden. Cap. 6: 18.

Des Guldap is te gelijken by eenen beslijten steen /
ende een tegelijch schuift hem uit over zinen on-eere.
En wie is gelijk een hae wech op den mist hoop /
wie hem onreijnt / schud de hand af / Cap. 22: 1, 2.

Gewend uwen mond niet tot zweeren / ende en
gemend u niet den heiligen te noemen. Cap. 23: 8.

Wie

Wie den Heere bzeest/ die zal zyne onbetrouwinge
sanneemen/ ende die haat bzeeg tot hem waaken/
zullen binden wat haat welbehaagt/ Syr. 32: 15.
Mijn Kind/ bezoeke uwe ziele rechte gy
keest/ ende ziet wat hoer haat schadelijk is/ ende
en geest het haat niet/ Cap. 37: 28.

Pligt der Ouderen tegens hare Kinde-
ren, om die te Tugigen ende te Leeren.

Tugtigt uwen Zoon/ als 'er nog hoove is: maar
en berheft uwe Ziele niet/ om hem te dooden/
Proverbia 19: 8.

Leert de jongen de eerste beginzelen na den eisch
zins wegs/ als hy ook oud zal geworden zyn/ en
zal hy daar niet afwijken/ Cap. 22: 6.

En weerd de tugt van den jongen niet: als gy
hem met de roede zult slaan/ en zal hy niet sterben.
Gy zult hem met de roede slaan/ ende zyne ziele
van de helle redden/ Cap. 32: 13, 14.

Openbare bestraffinge is beter dan verborgene
Hefde/ Cap. 27: 5.

De Roede/ ende de bestraffinge geeft wijsheid:
maar een kind dat [zig zelven] gelaten is/ beschaamt
zyne Moeder. Tugtigt uwen Zoone/ ende hy zal
u gerustheid aandoen: ende hy zal uwe ziele ver-
maakelijkheden geben/ Cap. 29: 15, 17.

Hebt gy kinderen/ ondertuyft dezelve/ ende duygt
haaren hals van der jeugd aan/ Syr. 7: 23.

En verlangt niet na een onnutte menigte van kin-
deren/ nog en berheugt u niet over godlooze zoonen:
indien gy vermenigbultigen/ berheugt u over hyar
niet/ zo de bzeze des Heeren by haat niet en is. Der-

trouwt op haare leuen niet / ende en acht haare menig-
te niet. Want Een Beghaerlige is beter dan [zulke]
Duizend. Ende [it is beter] zonder Kinderen sterben
dan Godlooze Kinderen hebben. Syr. 10: 1, 2, 3, 4.

Kinderen die in een goed leuen worden op-ge-
boed; die verbergen de slechte afkomst van haare
Ouders. Kinderen die in veragtinge ende ongeschik-
theid haare roemen / die beblieken de Edele af-kom-
ste haares Beslotts / Cap. 22: 7.

Wie zijnen Zoon lief heeft die zal de Koede altijd
aan hem bezigen / op dat hy eindelijk van hem ver-
heugt worde. Wie zijnen Zoon tugtigt / zal over
hem verblijd worden / ende in 't midden der Ver-
maarde Lieden zal hy van hem roemen. Wie zii-
nen Zoon leerd / die zal zijne vband tot jaloes-
heid verwekken / ende in tegentwoozdigheid der
Vrienden zal hy over hem bzoeligh zijn. Is zijn
Daber gestorven / zod is 't als of hy niet gestorven
en waare / want hy heeft na hem agter gelaten
kenen die hem gelijk is / Cap. 30: 1, 2, 3, 4.

Wie zijnen Zoon afstrijkt / die verkind zijne wonden /
ende op eek roepen worden zijne ingewanden ontroerd.
Een ongetemt Paard word webelig / ende een on-
gebonden Zoon word moedwillig. Streeid uw Kind /
ende het zal u verschrikken / speelt met hem / ende
het zal u bedroeven. Lagt niet met hem / op dat u
geen smerte en overkome / ende op ten laastten niet op
uwe tanden en bijtet. En geeft hem geen magt in der
seugd / ende en overziet zijne onweetendheden niet.
Wuigt hem zijnen hals in der jeugd / ende breekt
zijne leedenen / terwilen hy nog een kind is / op dat
hy niet t'eeniger tijd verhard zijnde / u ongehoorzam /
ende uwer zielen een smerte ga. Onderwijst uwen
Zoon / ende maakt uw' werk van hem / op dat gy u
niet en staot aan zijne ongeregeltheid / Cap. 30: 7 13.

En

En geeft uwen Zoon ende Wif / Broeder ende
 Wifend geen magt over u / zo lange gy leeft / ende
 en geeft uwe Broederen aan geen ander / op dat gy
 niet / verouth hebben de / om dezelve behoeft te smee-
 ken: Zo lange als gy nog leeft / ende aassem in u
 is / ende geeft u gelven in niemands anders magt
 over. Want het is beter / dat de kinderen u smee-
 ken / dan dat gy na de handen uwer Zoonen ziet.
 Syr, 33; 19, 20, 21.

NEG ENDE TRAP.

Eerende, hoe men een Pennes wel zal
 snyden, houden ende voeren, &c. Als
 mede van de Punctuacië, Distinctiën
 van 't Lezen ende Schryven: Mits-
 gaders van de Abreviatien.

De voorgaande Trappes / van breed
 tot breed / in ordt op-geloomt zyn-
 de / in UL. allet genoegzaam Ge-
 loof te vaak tot de Spel. te siet-kontt van
 gedyt is / so zy enge Oudertogginge naar veel
 gelyt waargenomt. Volgt dan nu myn Me-
 gende Trap / die niet veyt nog genoemt wordt /
 De kleine Schryf-konst, die UL. zal be-
 ryt by Pennes wel te snyden / te houden by
 te hoort / by fundament op u Lettert wel
 te schryven: tot my vaak te Schryven / ende
 op dat dezey Trap goudt mag diensy veer de
 D 4 get

geens die sig wyden in 't lezen wil. oeffen
 ny / om Geschreyen Schryften / als Briefven /
 Contracten en anderzint / te lezen / so heb
 ik so met een Geschreyen Schryft laten Bruke
 ken / te meer / om dat so principalyk was der
 Schryf-kennt handeld / alsoo dat een iegelyk uit
 dit sonige Boekje alderhande goetey van Pot-
 ley en Geschreyen Bruwen perfectelyk kan lee-
 ren lezen. Intgebyte verseyde Handey leeren
 schryven:

Onderrigtinge om te leeren een goede Penne te snyden, ofte te bereiden.

Als men een Penne bereiden wil om te
 schryven / moet men hier wel in acht
 nemen / so ge in 't schryft of letteren / die ge in
 't schryven maken wilt / 't so dat ge 't in de
 linker- of regter- hand draaijen wilt / dat als men 't
 spilt of punt der penne op die zyde een weinig
 hooger af-snyd als 't ander. Ende 't is vier voden
 gen / dat de Penne / daar so 't houde is / is op die
 zyde in 't schryven wat goldt maar so het
 schryft heel recht moet wezen / gelyk men
 meestendeel doet in de suander Nederland-
 sche / als ook in de Spaansche / Gemeinsche /
 eflorantinsche / en andere handey / maakt als
 dan dat beide de spitzey / ofte punten der Pen-
 ne / een lang gesneden syn. Welk dan schry-
 vende / maakt dat ge in een ingesche woord hou-
 lung

Lang het zelve ook mag wezen / alle Letteren
van 't woord ady - malhanderen kind / ende met
een isek volbindet / ende sy ligt de Penn
vrijant op / Voor andere ook is. Wordt vef
kerwelgryz gefchreeven. Dit doende / zal u
Ghehele zonder gering-wyffel goed wezen.

Maniere om cene Penne te voeren of te houden.

De Penne versneden ende wel bereid zyn
de de / moet men die houding eerst met twee
vingeren. Te weten / met den duim ende
den eerste vinger / daar toe den een weinig
volgende de naast-volgende : te weten / den
middelften vinger / sluitende deze drie vingeren
alzo drie-hoekig wyse om de Penne ; met
de twee eerste moet men de Penne meest
houden / den middelften alleenlyk tot hulpe
nemende / op dat de Penne u dicht te watter
ter hand sta. Gy moet ook in 't schryven
u vingeren recht uit strecken ; den de middelften
een weinig langer voegende als de twee ande
re : maar / zo dat den middelften op den vierden
vinger / half / ende den vierden op den klein
sten vinger van agter opleune : alzo dat de ge
heele hand alleenlyk op den kleinften vinger
moet steunen of rusten. Dit is nu van de Pen
ne te snyder / ende wel te houden :

Volgt nu een regte maniere om wel te lee
ren Schryven.

D ;

Een

Ben goede Onderwyzinge, om alle Letteren
wel te formearen ende te Schryven.

In den schryf kunst den Ghevoer wettig/
dat de Lighamen der Letteren sijn groot
moeten sijn. De Letteren word oft. rijkant/
contdeelt Schoofde of Gesceert: En som-
mige Schoofde of Gesceert is zamen. Wa-
der vande sy vierkante behooren (acomo-
r / v / v / v) sy deze maaken een heel Ligham.
Onder de Schoofde sy Gesceert sijn zamen-
ge rogt ofte vande / de andere Hoogt-vogze
Schoofde of Gesceert. De rogt sy vande Ge-
sceerde sijn deze (g h l r z) maar de (f)
sy de (i) sijn Schoofde sy Gesceerde te za-
men. Ende deze moeten begrepen worden van
breed de Hoogt van een Letter / boven het Ligh-
ham der Letter, daar sy staen / ende vande
of gedikt tot het onderste deel tot van het Ligh-
ham / vande opwaerde als een maant-vogze / van
de Slinker na de Rechter-hand omgekeerd / de
Hoogt van minsten van een Letter ligham.

Van tweedy / de Hoofden sy Sierden / na
haar rechte maat / moeten sijn zo lang als twee-
maal het Ligham der Letteren / bezonder van
de vande sy rechte / als in de (a) wat boven de
vondigheidet Ligham is / maekende de vande-
die moet zo lange sijn als twee-maal de Onderste /
als in de (p q r y i) rechte gesceert / sy in de
(g z y z) Hoogt-vogze gesceert Letteren.

Van

Ten derde / deze zyn Schoot-vogze Scherfde
by Gheleete Lattert (b g h k) sy deze worden
begonnen recht vort 't lighaam van de Lattert / trek-
kende ont of tweemaal zo hooge als 't lighaam
van de Slinker-hand af na de Legter / als sey
Doeghten / Ende van herten weder vort meer / sy
de lighaamen van (b sy w) moeten van onder
plat / sy day rond op / tegen 't begin van 't hoofd
omgeloey Ende hestelen worden / Ende de (g)
ander van de Legter-hand na de Slinker om-
geloey worden / Ende de (v z) ter contrarie van
de Slinker- na de Legter-hand toe.

Ten vierden / de kindende (t) word getrokken
recht op deze maniere (-) sy als day rond / van
de Legter-hand na de Slinker / Doeght-vogze
omtrek zo hoog op-trekkende als 't lighaam is /
of weinig hooger.

Ten vyfden / de (t) word begonnen van herten
het spilt / naar dwart na de Slinker-hand toe /
met de hand van de Penne trekkende / sy het
lighaam voort tot beneden toe / met het plat
van de Penne vort meder getrokken; Ende in 't
scheiden van 't lighaam sy de Steert / een
dwart-stroepje daar door haalende / heel sy / 't
is niet nodig te gebruiken een dwart-stroepje
van 't spitze der (t) want 't gemeen gebruik beard
na de (t) maar simpel van herten tot beneden
met het plat der Penne te brengen / zonder on-
der aan eenig plat te maaken / maar alleendyk
in 't begin zyn Penne een weinig te lichten / sy in
't af-

't afstrekken sijn Penne sey weling te drukkely of
staarder te houdey / ende die alst getrokken /
het dwars (-) streepken / 't welk daer toe gehaelt
moet wesen / heel sijn maaken / als gezeyt is
Men maakt ook zomtyden sey (i) aldenckel af
trekkende als boren / ende onder heel plat / op
deze maniere (t) het welk medtendert geschied
in 't kindt der Woorden / ende all day sy ge
bruikt men het dwars-streepken niet.

Men maaken / met dezer treck (t) 't welk sey
(L) is / konnen gemaakt worden (h h l) sy
met de (c) konnen gemaakt worden deze navolgen
de Lettert (a d e o q) / met den treck van (i) worden
begonnen (i j m n p f r v w) / alzo dat die deze drie Let
terey (k o i) wel maaken kan / meent ik wakkelyk
dat sy het geheele d / B / C. wel zal konnen.

Nota Dat de Letterey in a Schryven se
heel spatie van maakenderen moeten hebben /
dat 'er tuschen beide sey (i) kan staen. Ook
mede tuschen uwe Woorden de spatie van sey (o)
ofte sey hoogstey sey (w) / sey waer dat gy in het
Schryven eenigen treck van sey Letter zoudwilt
myden: Doerit moeten uwe Regelt se wesen van
maakender staen als ieder Regelt breed is / alzo
dat de Lettert van de een Regelt de ander niet
sy roerey / sey sy eenige Lettert niet geheele kan
ge Trekken waer: Schryft ook u Regelt recht
vaer wel op lakkende / zal u Schryft goed sijn.

Volgt

Volgt van de Punctuatiën, Distinctiën ofte onderscheidinge der Reden, in 't Lezen ende Schryven gebrukelyk.

No die allet aangewezon hebbende / kan ik
niet ma-laken / om u diet te perfecter te
maaken in 't Lezen ende Schryven / UL. door
dezen Trap te leeren al de Distinctiën / Punctua-
tiën / Abbreviation / die in onzen Mededelshen
Bruck ofte Schriften / waargenomen ende in age
genomen moeten worden / want zo gy perfect ende
met verstand wilt Lezen / zo moet gy vooral seker
votlen / ende in age nemen waar gy in 't Lezen
moet ophouden / ofte ruyten / om den zin wel
te verstaen / dan 't geene gy leest: andert it al
u lezen te verreesst / ende zonder begrip van zyne
Ollaar in 't Schryven it UL. dit voornaemlyk
nodig te votlen. Want indien gy konige Brief
ofte iets andert kunt te Schryven / zonder Dis-
tinctiën ofte onderscheidinge der Reden / zonder
gionnand uwe meninge ten regte konne verstaen
nog begrypen; daarom heb ik nodig geagt dezen
Trap der Distinctiën ende Punctuatiën (die an-
derzint mede by de Leet-konst behoord /) alhier
by de Schryf-konst te stellen / also men seker
dacht moet konnen Lezen / al ser men de
kracht der Punctuatiën kan begrypen: maar in 't
Schryven / moet men dit in 't begin noodwendig-
lyk wel votlen te maken sy te verstaen.

De

De Punctuatiën zyn dan deze:

1. / Comma of Virgula.
2. ; Punct-Comma of Semi-Colon.
3. : Dubbelde Punct of Colon.
4. ? Interrogatio of Vraag-teeken.
5. ! Admiratio Verwonderings-teeken.
6. . Punctum of Punct of Stippen.
7. () Parenthesis of Tusschen-stellings-teeken.
8. - Copulatio of t'Saamen-knoopinge.
9. - Divisio of Schei-teeken.
10. ' Apostrophus of Aphresis, dat is / teeken van Weg-neeminge.

Van de Comma of Virgula (/)

Dit Teeken word by de Griekse Comma genoemd / ende by de Latynse Virgula, zyn Figuren in de Griekse en Latynse Schryfschrift is aldus (,) maar in de Hoog en Nederduitsche Spreek is 't selve schijnt nogt Streepke / als hier (/) ende met dit Teeken wordy onderscheiden de Woorden / Spreekte ende onvolkomenen Leden / die men andersel Matris spreekende zyn / nogt niet bulty propoort / in des selve zyn / wat wyd uitloopen. Ende overal waar deze Comma of Virgula staat / moet men selve klein noemig rubben / en zyn Beden veel verhalyn. Dit is by Exempel: Ik heb in de Schriftuure van Job gelezen, dat hy hadde veel Kinderen, veel Rykdommen, veel Ossen, veel Koeijen, veel Schapen, en veel Kalveren, enz.

Van de Punct-Comma of Semi-Colon (;).

Dit Teeken word gebruikt om onderscheid te maken

maaken in een Lid, daar de volgende Spre-
 ken van zijn schynen te willen veranderen / en
 moogt dienich te verklaringe en bevestiginge van
 't geene te boven, is gezegt: beduidende een
 weder of vierde deel van een volkomen zin.
 Als by Exempel: Zo zegt de HEERE,
 ziet dat ik gebouwd hebbe, breekt ik af; ende
 dat ik geplant hebbe, ruk ik uit; zelfs dit
 plantfche Land, &c. Ende waar men dezeg Punct-
 Comma, ofte Semi-Colon, Gedrukt ofte Geschre-
 ven vind; daar moet men een Lid van de zelfde
 lange verhalten / anders niet; als by de (9).

Van de Dubbelde Punct ofte Colon. (:)

De Dubbelde Punct of Colon word gefield
 nager den twee reden / die een hebben zin
 maakt ofte een Lid van eenige Sententie / daar
 men nog iets by zeggen moet en den volkomen
 zin te befluten. Als by Exempel: Alzo voer
 Elia met een Onweder ten Hemel; Ende Eliza
 zag t: Ende hy riep: Myn Vader, Myn Va-
 der, wagen Israëls, ende zyne Ruiteren, ende
 hy zag hem niet meer: Ende hy vartede zyne
 Kleederen, ende fcheurdeze, in twee stukken.
 Waar men die Tecken vind: moet men een
 zo lange ruyten als by een Comma, ende een
 voeringe langer als by een Semi-Colon.

Van de Interrogatio, of Vraag-tecken (?).

Interrogatio, of het Vraag-tecken / field men
 als

als men iemand een Vraag vordert, of
 iemand iets of wat vraagt; ende word altoes, ge-
 ter de Vraag-vordert getekend / Dit by Exempel:
 David riep Abner: Zult gy niet antwoorden
 Abner? Doe antwoorden Abner: Wie zyt gy
 die tot den Koning roept? Doe zeide David
 tot Abner: zyt gy niet een Man; ende wie is u
 gelyk? Waarom dan en hebt gy over uwen
 Heeren den Koning geen wagt gehouden?
 Op dit Vraag-toeken mag men zo lange ant-
 als by de Colon.

Van de Admiratio; of tekenen der Verwonder-
 ringe / ofte Verbaastheid (!).

Het toeken van Verwondering of Verbaast-
 heid / moet men altyd stellen als men in 't
 Schryven een Leden voor heeft van Ver-
 wondering / Verbaastheid / Verschrikking / of als
 men enige beklante doet / als by Exempel:
 O! Hoe ydel zyn de gedagten der Menchen!
 ô Elendig! die geene, die na de Hoogheden
 der Wereld staan! die niet en begeeren dan
 Rykdom enragt, ende Hooge Staaten! ô!
 Hoe gelukkig is den stand der armen, ende der
 geener, die haar Brood eeten in 't Zweet haares
 aangezichts.

Van het Teken Punctum (.).

Punctum, ofte Punct / stelt men altyd als
 de Leden of 't zyn volkomen of 't geheel vol-
 maakt.

maakt it / Ende als gy Schryft / so moet gy
 altoot de eerste Letter van het Woord dat er
 aan volgt met een groote Doorletter / dat is
 een Capitaal ofte Hoofd-letter / maaken / door-
 dien dat gy met dit Puntjen de Leden ofte Zin-
 nen gesloten / en de andere wederom begint :
 Gy moet ook weten / dat men alle Officien / Ende
 alle naamen van Menschen / Scedien / Lan-
 den / Steden / Berpen / Planten / Boomen /
 Druyten / Bergen / Rivieren / ende dergelyke
 onder / met een Capitaal ofte Hoofd-letter
 moet Schryven / by voorbeeld : Het is beter een
 Beer te ontmoeten , die van zyn Jongen beroofd
 is , als een Zot in zynen Zotheid .

Tusschen-stellings Teeken of Parenthesis ()

Parenthesis , is in onze Tale te zeggen een
 tusschen-instelling / en word gesteld / daer
 men iets tusschen de Leden wil in brengen / om
 de Materie die te klaarder te doen verstaan /
 te wolk men zonder den zin te krenken / daer
 ook kan uitslaten / en word getekend met twee
 halve Maantjes / waar van 't eerste halve
 Maantje gesteld word in 't beginzel van 't gene
 men in stelt / die eigentlyk Parenthesis word
 genaamd : Ende het ander in 't ende / wiens
 naame is Conclusio , ende worden getekend
 aldus . () Exempli gratia : als Graef Zoone
 zag , (dien van Natuuren stom was) dat een
 Soldaat zyn Vader wilde dooritceken , &c.

Van de Copulatio, in het Latijn; Hyphon, in
't Gzies; een Zaam-knoopinge in het
Duits (-).

Copulatio, is in onze Taale een te samen
knoopinge / daar mede men twee Woordtj aen
malkander knoopt / ende word gesteld aldus / by
Exempel: Aget niemand gelukkig eer hy
zyn leven ge-eindigt heeft. Hier ziet gy in
ge-eindigt, het dit Woord word gebondt / ende
met dit Teekent te samen aen malkander ge-
hegt. Setgebylt / Wyn-ranken, Zee-baaken,
Spys-offer, Zamen-komste, Schryf-penne,
en diergelijcke meer.

Van het Teeken Divisio, (-of-).

Divisio, Dat is een Verdeeling der Syl-
labetj / ende dat moet men gebruiken als men op
't kindt van een Logel in 't Schryven / een
Woord van malkander moet deelen / door dier
de plaats te kort bald om het gehele Woord te
volvinden / dekende also 't Woord af met Syl-
labetj / en zult als dan na de laatste gelatene
Syllabet stellen het Teekent voorz. (-of-).

Van het Teeken Apostrophus, (')

Apostrophus, Is so veel te zeggen / als een
wegneminge van een Vocale, of self-klinker /
ende word dit Teekent altoes gesteld in dezelve
plaatze daar die Vocalis, of self-klinker is
wege

Voegdenheit / om aan te zeggen dat daar een
 Vocalis is uitgelaten / als in deze: **W**oorden:
 d'Eerste, d'Akker, d'Eeuwige, t'onzent,
 t'uwent, t'allen tyden, &c. **V**y welck d'Apo-
 strophus moet staan agter de (d), (t) om
 dat de uitgelaten Vocalis daar behoort te staan /
 beteekenende (d) de, (t) tot, gelijc of
 'er stonde / de eerste, de Akker, de Eeuwige,
 tot onzent, tot uwent, tot allen tyden, &c.
Weet ook dat agter de (d) (t) noch Apo-
 strophus en mag komen / 't en is het volgende
Woord niet een Vocalis begint / gelijc als in de vol-
 gende **W**oorden siet; want men niet mag schry-
 ven: d'Heeren, d'Staaten, d'Gedeputeerden,
 d'Meester, maar de Heeren, de Staaten, de
 Gedeputeerden, de Meester, &c. **W**elck
 nochtan by veel Schrybteny gewoelyc niet mis-
 bruikt; somtydt gebruikt men dit **T**eecken op een
 andere maniere / ende word als dan een **A**pherclis
 dat is: een **o**ver-neminge / genaemt / hier word
 als dan het **T**eecken gesteld voor de ('t of 's) also
 de Vocalis en andere Letteren aldaar weg ge-
 nommen sijn / gelijc ge siet in deze **W**oorden:
 't was, 't zal, 't welck, 't Volk: 's Morgens,
 's Avonds, 's Nagts, &c. **D**hier betekend de
 ('t) het, de ('s) des, als of 'er stonde / het is,
 het was, het zal, het welck, het Volk: des
 Morgens, des Avonds, des Nagts, &c.

Van de Abreviatiën, ofte verkortinge der Nederlandsche Woorden en Syllaben.

Aangaande de Abreviatiën ofte verkortinge der
Woorden in 't Schryven / zyn in overvloedig
onze Nederlandsche Taale: en zo ik die alle wilde
aanvozen / behoefde alleen daar toe wel een Groot
Boek: zal dan hier nu slegst eenige af-beelden die
meest bekend en in gebruik zyn / alt volgt:

(En / word gesteld voor ende:) Voorz. voor
voorschreyen; (voorn. voor voornoemd:) m3.
voor niet; (m3. voor met:) dz. voor dat; (bz.
voor het of heid:) Sr. voor Seigneur; (Mr.
voor Meester of Monsieur:) Kon. Maj.
voor Koninglyke Majesteit; Princl. Excell.
voor Princelyke Excellentie; (Eed. voor Ee-
daagde;) Impetr. voor Impetrant: Legt. voor
Lequirant of Leguett; (Triumph. voor Trium-
phant:) Cent. voor Centenig; (Oblig. voor
Obligatie:) En zo voort.

TIENDE TRAP.

Leerende de eerste Fondamenten van de Reken-konst.

Numeratio, of Tellinge.

Leerde de Getallen noemen en uitspreken / die ge-
maakt worden uit deze tien **Cyffers** / namelijk:

Cyffer- Getal.	Naam of Waardye.	Gemeen Getal.	Cyffer- Getal.	Naam of Waardye.	Gemeen Getal.
1	Een	I	10	Tien	X
2	Twee	ij	11	Elf	xi
3	Drie	ijj	12	Twaalf	xij
4	Vier	ib	13	Dertien	xijj
5	Vijf	b	14	Veertien	xiv
6	Zes	bj	15	Vijftien	xv
7	Zeven	bij	16	Zestien	xvi
8	Agt	bijj	17	Zeventien	xvij
9	Negen	ix	18	Agttien	xviii
0	Nulla	o	19	Negentien	xix
Cyffer- Getal.	Naam of Waardye.	Gemeen Getal.	Cyffer- Getal.	Naam of Waardye.	Gemeen Getal.
20	Twintig	xx	200	Twee-honderd	ijc
30	Dertig	xxx	300	Drie-honderd	ijjc
40	Veertig	xl	400	Vier-honderd	ibc
50	Vijftig	l	500	Vijf-honderd	v
60	Zestig	lx	600	Zes-honderd	bjc
70	Zeventig	lxx	700	Zeven-honderd	bijc
80	Achttig	lxxx	800	Agt-honderd	bijjc
90	Negentig	lxxi	900	Negen-honderd	ixc
100	Honderd	c	1000	Duizend	m

Dog op een ander Maniere.

**Die zijn Getallen al,
Te noemen niet en weet;
Van Reekening en zal,
Hy geven geen bescheet.**

Getallen van Eenen
Tienen
Honderden
Duyzenden
Tien Duyzenden
Honderd Duyzenden
Tien Millioenen
Honderd Millioenen
Duyzend Millioenen

I I
 1 2 xij
 1 2 3 Ic xxij
 1 2 3 4 Im iic xxiii
 1 2 3 4 5 xiim iic xlv
 1 2 3 4 5 6 Ic xxiiim iyc lvj
 1 2 3 4 5 6 7 Imm iic xxxiiii vc lxvij
 1 2 3 4 5 6 7 8 xiimm iic xlviii vic lxviii
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Ic xxxiiiiim iyc lviiii viic lxxxix
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 Im iic xxxiiim vc lxviiii viic xc.
 96 Zes-en-negentig.
 374 Drie-honderd Dier-en-zeventig.
 1639 Een-duyzend Zes-honderd Negen-en-dertig.
 56008 Zes-en-tyfzig-duyzend en agt.
 307685 Drie-honderd-duyzend 7 Duyzend 600 en 85.

Additio, ofte Optellinge.

Lert hoe men verscheide Perceelen van Getallen
in een Somma zal brengen.

Als by Exempel: hier ter yden staat 9 Gulden / 5 Gulden / 3 Gulden en 7 Gulden / onder malhanderen: om die tot een Sommate brengen 30 begint te werken van onderen op / ende zegt 7 ende 3 maakt 10 en 5 maakt 15 en 9 maakt 24. Zo is u Sommat volmaakt: ende beloopt 24 Guld.

24 Gulb. steld die onder de Tinte die onder de booz-
schreben Somma staan: gelijk hier boven te zien is.

25 | Hier staat nu ter zijden 25 Gulden / 62 Guld.
62 | ende 34 Gulden; om deze drie perceelen in
34 | een te brengen / zo begint te werken onder
aan de Somma / te weten dat de 4 slopen-
de opwaards / ende zegt / 4 ende 2 maakt 6
121 | ende 5 maakt 11. Nu moet gg weten dat de rye van
5 / 2 en 4 / enkelde getallen zijn / en de rye van 2 / 6
en 3 / Tienen zijn: daarom steld de 1 van 11 onder de
4 / nu behoud gg 1 / tell die met de naaste rye van on-
der op / ende zegt / 1 en 3 is 4 ende 6 is 10 ende 2 is 12 /
steld 12 onder de booz. Somma by 1 die gg onder
de 4 gesteld hebt / zo is deze Somma ook volmaakt /
en beloopt 121 Gulden / gelijk gg hier boven ziet.

Gulb.	Stuib.	Penn.	Een Koopman geeft uit
476	— 12	— 9	476 guld. 12 stuib. 9 penn.
779	— 4	— 6	nog 779 guld. 4 stuib.
325	— 5	— 12	6 penn. nog 325 guld.
345	— 18	— 14	5 stuib. 12 penn. nog 345 guld. 18 stuib. 14

1927 — 1 — 9 | penn. Dage: Hoe veel
dat hy uitgegeven heeft: Steld deze getallen onder
malhanderen / gelijk ze hier ter zijden staan. Nu begint
van de register-hand af: zeggende 4 ende 2 is 6 ende
6 maken 12 ende 9 maken 21 / dan gaat na de vol-
gende linie / van dewelke elk getal zo veel als 10
doet / ende zegt 21 en 10 is 31 en 10 is 41. Nu be-
wijle de penningen hier mede opgeteld zyn / zo moet
men geen 41 daar onder stellen / maar oberleggen
hoe veel stuibers / (het welke de naam is van de
voorgaande getallen) dat 41 penningen maaken /
ende men vind 2 stuibers / ende schieten 9 pennin-

gen ober/ die men onder deze opgestelde Linie verpenningen steld/ dewijle dezelve geen geheele stutber en maaken/ ende de 2 die stutbers zijn/ doet men by de stutbers/ zeggende/ 2 en 8 maaken 10 ende 5 is 15 ende 4 is 19 en 2 is 21 en 10 albotens is 31 en 10 is 41/ dewelke 2 guldens ende 1 stutber maaken/ verhalven zet men 1 onder de opgetelde Linie der stutbers/ ende doet 2 by de volgende Linie der guldens/ werket dan als booren: zulks dan de uitgift hier af is/ 1927 gulden 1 stutber/ 9 penningen/ als blijkt by 't voorsz. zedien exempel.

Guld.	Stuib.	Penn.	Guld.	Stuib.	Penn.
1348	— 19	— 12	75432	— 8	— 9
2589	— 7	— 9	32920	— 9	— 8
2354	— 9	— 8	5426	— 7	— 9
3409	— 8	— 9	34783	— 8	— 6
<hr/>			<hr/>		
9702	— 5	— 6	148502	— 14	— 0

Proeve van Additio.

Mer of het gebeurde dat men twijfelachtig waart/ als men zijn werk volbragt hadde/ of dat iemand dacht dat by hem vergist mogte hebben in 't optellen/ zo houd op uwe Somma probeeren; werpende alle de 9 daar uit/ ende de cyffers die by dan ober houd van de Somma/ moet andere gelijk zijn/ die op uit den facit ook oberhouden zult/ als op dan gelijken al de 9 daar mede uitgeworpen hebt.

Sub-

Subtractio ofte Aftrekkinge.

Dient om het minste getal van het meeste af te trekken / 't welk gedaen zijnde / zo werd het overblijffel de Rest genaamd. Hier zijn hier zaaken aan te merken: eerstelijch de Schuld; ten tweeden / de Betalinge; ten derden / de Rest; ten vierden / de Proebe.

Schuld	565
Betalinge	431
<hr/>	
Reste	134

Exempel: Een Koopman is schuldig 565 gulden / waar op hy betaald 431 gulden / **Vraege:** hoe veel nog de Rest blijft? Om dit te weten / moet men boog eerst de Schuld opstellen ende onder dezelve de Betalinge / ende (beginnende aan de rechterhand van onder opwaards) zeggende 1 van 5 blijft 4 / en steld de 4 onder de 1 / daar na zegt 3 van 6 blijft 3 / en steld die onder de 3 / daar na zegt 4 van 5 blijft 1 / en steld de 1 onder de 4 / Rest dan nog 134 gulden.

Om nu hier af een Proebe te maken / zo doet de Reste 134 met de Betalinge 431 / die moeten te zamen weder eben zo veel uitmaken als de bovenste Schuld bedraagt / te weten 565 / gelijk gy hier boven ter zijden getekend ziet. Ende dit is de rechte Proebe van Subtractie.

	Guld.	Stuib.	Penn.
S.	3456	— 9	— 8
E.	3345	— 7	— 5

R.	111	— 2	— 3
----	-----	-----	-----

D.	3456	— 9	— 8
----	------	-----	-----

	Guld.	Stuib.	Penn.
S.	58542	— 9	— 9
B.	34221	— 4	— 3

R.	24321	— 5	— 6
----	-------	-----	-----

D.	58542	— 9	— 9
----	-------	-----	-----

Tafel van de Multiplicatio: Multiplicatio, of Vermenigvuldiging.

Leer een Getal / door hem zelven / of door
leerig ander Getal vermenigvuldigen / waar
toe nodig is deze volgende Tafel wel vastelijc
van buiten te kennen.

2 maal	2 is 4 3 — 6 4 — 8 5 — 10 6 — 12 7 — 14 8 — 16 9 — 18	5 maal	5 is 25 6 — 30 7 — 35 8 — 40 9 — 45	12 maal	2 is 24 3 — 36 4 — 48 5 — 60 6 — 72 7 — 84 8 — 96 9 — 108 10 — 120 11 — 132 12 — 144
3 maal	3 is 9 4 — 12 5 — 15 6 — 18 7 — 21 8 — 24 9 — 27	6 maal	6 is 36 7 — 42 8 — 48 9 — 54	7 maal	7 is 49 8 — 56 9 — 63
4 maal	4 is 16 5 — 20 6 — 24 7 — 28 8 — 32 9 — 36	8 maal	8 is 64 9 — 72	9 maal	9 is 81 10 — 90
		10 maal	10 is 100	16 maal	2 is 32 3 — 48 4 — 64 5 — 80 6 — 96 7 — 112 8 — 128 9 — 144 10 — 160 11 — 176 12 — 192 13 — 208 14 — 224 15 — 240 16 — 256

Met welke Tafel wy de Czap van
de Fundamenten der Reeken-konst zul-
len besluten / also wy HC niet meer
als 't beginzel der boozsz. Konst / baa-
genomen hebben te onderwijzen.

E L F D E T R A P.

Begrijpende verscheide stichtelyke en leerzame Nijm - spreuken.

Beminde Liefhebbers! hier geef ik u nog eens de zeer leerzame / stichtelyke ende aandachtige Waersjens in Nijm / met verscheide soorten van letteren gebruikt / om H.C. daar door zo veel in het lezen en schrijven van de Nijm-konst / (die nu zo zeer in zwang gaat) mede allenghens te oeffenen: Sommige der zelver Waersjens zomtjids na schryvende / eenige altemets lezende ofie ook van buiten leerende / daar op van best toe genegen zult zijn: want de Nijm-konst bermakelyk / zinnelyk ende doorzichtigende is / om de menschen tot deugden aan te zetten. Hoop dat H.C. deze mijne moeite ende arbeid niet onaangenaam zal zijn.

Al waar 't sey kind maar die u leerd /
 En houd u hart niet af-gesceerd:
 Wanneer my iemand leeren wil /
 Ik maak ik 't leeren geen verschil:
 Wanneer 't goed is 't geen ik leer /
 Laat leeren my / 't zy knegt of heer /
 Laat leeren my / 't zy vrouwe of may /
 Wanneer ik segt wat leeren kan /
 Die zal / hoe groot of klein ik schyn /
 Delyd hier is myn meester syn.

Wagt u, jonge Jeugd! voor 't kwaad,
 Of het nu schoon in zwange gaat,
 Laat nooit een dag ten einde gaan,
 Of gy hebt eerst wat goeds gedaan.

Met

**Met u gemoed na hoehet ziet /
Niet al de aardfche dingen niet.**

*'t Verftand geoeffend nlytelyk,
Zal worden van geleerdheid ryk,
Maar oeffend gy het niet ter deeg,
En laat het leggen lui en leeg,
Zo zal 't vervuilen, en op 't leest
Niet worden dan een zonden-nest.*

**Wanneer een Meester leerd om wijs /
En 't kind wel hoord / zo word het wijs /
Wanneer men in de fchoolle zegt /
Naar wijsheid die men hooge acht /
Zoo moet een Meester aan zyn kant /
Zijn leere paffen naar 't berftand ;
De Leerling moet ook aan zyn zy /
Zyn ooren leenen ftukf daar by :
Wel hooren en wel leeren / maakt
Dat 't kind aan rijpe wijsheid raakt.**

**Die in haar jonge jeugd bekwame konften leeren,
Dat zal haar groene tyd en gryze jaaren eeren,
Dat is de beste fchat, die 't huis, en overal
Haar teer-geld, haar vermaak, haar steunzel
wezen zal.**

*Als 't ongeluk den mensch maakt arm, berooid en bloot,
Zo helpt de trouwe konst haar meester in den nood.*

**Wend, jonge jeugd! het oog van 's waerelds ydel-
heden,**

**Die by den mensch voor fchoon geächt zyn hier
beneden,**

**Maar ftierd, ô domme jeugd! daar u de deugd
gebied,**

**Daar zyn geen dingen fchoon, dan die men niet
en ziet.**

Jeugd wilt tot de *Wierden* gaan!

Op dat u geen gebrek mag slaan:

So wie niet spaard ter rechter tyd!

Verlieft zy goed en honger lyd.

*Al wat men naar verlies niet weder kan bekomen,
Diend naauw te zijn gespaard, en naerstig waargenomen,
Ziet al wat eeuwig duurd, word in der tijd gezogt,
De tijd, de nutte tijd, dient uit te zijn gekogt.*

De schaamt' omtrent de teere jeugd!

Dat is een teeken van de deugd!

Een teeken van een zagten aard!

Die honderd goede dingen haard.

Wellust word gekogt met pyn,

En zal altoos schaad'lyk zyn.

Bedwing het rijsten jong en leer!

Daar geen bedwang is / is geen eer.

*Neem waar de midd'len u gezonden van den Heer,
God helpt die, die niet lui, hem zelven steld te weer.*

Uw' oog moet mikken op het goed,

Uw' oor maar voor de deugd op doet,

De rest laat loopen, en uw ziel

Zal krygen 't geen haar wel beviel.

Een Jongman buigt hem neer / vernedert zijne
zinnen /

Wanneer de wijsheid zels / hem onderwijst van
binnen /

Maar ledig van den leer der wijsheid / staat
hy hoog /

Derheft hem zelven stout / en pronkt maar wat
in 't oog.

Hoe

*Hoe zalig leeft en sterft de man,
Die hier wel leeft, en sterven kan.*

*Een nijdig mensch heeft groot gekwel/
Wanneer het gaat zijn naasten wel.*

*Die zig laat eer aandoen, meer als 't betaamd,
Is wreed, geweldig trots, of gek te zyn genaamd.*

*Och! hoe is de mensch verblind,
Die alleen zyn vleesch bemind,
Die de zotte waereld kiest,
En zyn waarde ziel verliest.*

*Betrouwt geen Hypocryt, of vriend op valsche gronden,
Die anders is in 't hart, en anders in den monde.
Van vooren is hy wit, en bied u vriendschap aan,
Van agteren is hy zwart, vol haat en nyd belaën.*

*Daar is geen weg zoo kinnad /
Daar de beugb niet door en gaat.*

*Hoe rolt het los geluk hoe gaan des waerelds zaaken!
't Is rook 't is enkel wind - al wat de menschen maaken,
Haar voorspoed, eer en staat: haar hoogst geagte goed,
Gaat schielyk op en neer, gelyk als ebb' en vloed.*

*In 't straffen God wel langzaam is /
Maar als hy straft / hy straft gewis.*

*De zegen Gods maakt ryk, zyn oogen voor ons
waaken,*

*Ei wilt dan niet te zeer naar aardse goederen
haaken,*

*Maar zoekt eerst Godes ryk en zyn gerechtig-
heid;*

*Kost, kleederen, drank en huis, is u dan al
bereid.*

Die

*Die leugen spreekt zoo voor als naar;
Word niet geloofst al spreekt hy waar.*

*Sie daar een Dambagt heeft geleerd /
Sie heeft ter noed waar hy op leerd /
Een Dambagt / zo gering men doet /
Dat niet zyn eigen meester woed.*

*Den geest vergaat / 't verstand verdoet /
Wanneer het niet ge-oeffend word.*

*En zegt niet alles wat gy weet,
Nog gelooft niet wat elk uitmeet,
Nog doet niet alles wat gy kond,
Nog lust niet al wat lust u mond.*

*Wanneer de angst ons meest verbaast,
Dan is Gods hulp ons 't allernaast.*

*Een kwaad' gemood baard greekt zyn /
Sie wakt doey / blyd sy woelyt zyn*

*Een band die daar kijft en zal u niet verraden /
Al maakt hy veel gebaar / veel minder zal hy scha-
den /*

*Maar / die daar zwijgt / die zal u hzenken on-
berwagt:*

En geiben u een steek / eer gy het zijt verdagt.

*Het leeren word niet in-gedrongen,
De lust moet wezen in den Jongen.*

*Zodanig als de mensch heeft afgeleid zyn leden,
Zodanig zal de mensch voor Godes Oordeel treden,
Zodanig als de mensch daalt neder in het graf,
Zodanig reist hy op, in vreugd of helsche straf.*

Wat

Wat fcherp is in de mond, dat doet de fpyze
fmaken,

't Is Peper, Zout, Azyn, die goede Sanze maken!
Geeft Kinders zoete Koek, en Vrouwen nieu-
we Most,

Wat op de Tonge byt is regte Mannen kost.

Die zogelooft hem verlaat op Opftand van zyn
binden/

Die zal hem in der nood deertlyk bezogen vinden.

Witte Ravens vind men zelden,
Alzo zelden vind men trouw,
Maar die zyn hoop op Gods wil felden,
Hadden daar van nooit betouw.

*Het Kind van booze geest, verbeterd en verwaard,
Na dat de Ouderen tugt, de Ros gebruikt of fpaard.*

Ach! 't is een nietig ding/ dat wy hier fchoon-
heid noemen/

Daar op de Waereld floft/ daar van de Vrou-
wen roemen.

Neemt weg een enkel Del/ al wat hare onder leed;
Is niet als vatte ftank en regte builligheid.

't Is alles wel als 't al is wel,
Want 't einde maakt ook dikwils fpeel.

*Al ftaapt de Waarheid voor een tyd,
Zy word gewekt tot Leugens-fyde.*

Door de Mentfch is 't ligt te liegen!
Waar wie kay **WSSS** oeg bedriegen!

Zo

Zo jonge Luiden wisten 't wel;
En Oude Luiden konden 't Spel;
Geen van hun beide zouden ooit,
Zo lang zy leven zyn berooit.

Wat is dan 's waerelds bzeugd? de jeugd is haast
verdweenen/
En met de snelle jeugd/ gaat ook de bzeugd daer
heen/
En als den korten dag ten einde is gegaan/
Wat bzeugde/ wat berdziet/ het is 'er mee gedaant.

*Een kwalijk opgetrokken Kind,
En is niet beter als een Rind,
De Kinders zyn, of hart of zagt,
Na dat zy worden opgebracht.*

En Oordeel niet, maar 't oordeel schort,
Op dat gy niet ge-oordeelt word,
Want met die maate die gy meet,
Zult gy daar na ook zyn besteed.

*By id van goete by vyfheid met/
Siet altyd op het sinde bet.*

Den Hef word van den Dyp allengskens uflges
geeten/
Het Staal word door de Tugt en met de ijd bed
sleeten/
Ni halt den Eiken Boom niet juist den kerst
slag/
Op bzeekt zyn steklen huzin op 't einde van den
dag.

F

En

*En doet geen kosten wie gy zijt,
Meer als u winst en renten zijt.*

Gelyk als mensch en mensch verschillen in de leden,

Zo is ook mensch en mensch verscheiden in de zeden,

Gelyk als mensch en mensch verschillen in de spys,

Zo heeft ook ieder mensch een onderscheiden wys.

Een Bterigaard die sprak / dat hij veel liebet wonne
Een lepel gouds / als hij verstand een halve tonne;
Maar een kunstleebend Man agt meet in zijn
gemoed

Een druppel wijsheid / als een heele zee vol
goed.

Tot d'aard wy al te zaam behooren,

De Dood die komt ons alle by,

Wy worden ongelyk geboren,

Maar in gelykheid sterven wy.

Enlaas / wat is den Mensch? een wind / een
rook / een waasssem /

Een schaduw zonder lijf / een damp / een lichten
aasssem /

Een mist / een schrale lugt / een teer en nietig
bat /

Een droeffen aarden-pot / en in en weet niet wat.

Al wat beginzel heeft ontfaen,

Dat moet eens tot het einde gaan;

En wat'er ooit geboren was,

Het moet al sterven vroeg of ras.

Een

Een vriend moet om een vriend een oud gebr ek
verlaten,
Een vriend moet om een vriend zyn eigen we;
zen haten,
En worden als zyn vriend; een vriend moet
om een vriend
Vrywillig onderstaan, ook dat hem niet en diend;

't Is een wijs mensch / die kan zien
Wat hy doen moet / of moet blien /
Maar nog wijzer is de Man /
Die zyn fouten merken kan;
Allertijdt die / zonder rijd /
Scheid zyn naasten's misdaad klijdt.

*Wild gy reizen door het Land,
Hebt Vyf dingen by der hand,
Hebt voor eerst een Ezels oor,
Dat is, past op u gehoor,
Hebt het ooge van een Valk,
Dat is, let op menig Schalk,
Hebt de beenen van een Hert,
Ziet dat gy niet gevangen werd,
Hebt dan ook een Verkens muil,
Dat is gezegd ontziet geen vuil,
Hebt een Kemels-rug in druk,
Zo treft u niet 't ongeluk.*

*Sie met de goeden omme gaat!
Ey acht ik nooit myn leeren waard!
Ey die met kwaden veel verkwid!
Ey heb ik nooit hoer goed gesord!*

Die in weelde zijn getoend:
En van droefheid nooit geschend:
Die 't geluk van alle kant/
Wilt gelijk als in de hand/
Ballen dikmaals onder voet/
Dooz haer al te groote Goed;
Al te hoog verheben staat/
Dooz zijn zwaart' om laage gaat.

Een groote Rab / sy niet daar is /
Een groote Penne zonder Ginn' /
Een groote Stad sy weinig Lidy /
Een groote Heur' sy niet Voorzity /
Een groote Schuur sy weinig Brand /
Een groote Kop sy weinig Verstand.

Eere die de wysheid geeft,
Altyd bloeid en altyd leeft,
Die geleerd is en begaast,
Die zyn borst met wysheid laast,
Haat, nog hoon, nog lange tyd,
Nooit zyn naam of eer verslyt,
Een geleerd verstandig Man,
Na de dood nog leven kan.

God en niemand meer te vreezen,
Wel doen, altyd vrolyk wezen,
Eer aandoen zyn Ov'righeid,
Leven vroom in stilligheid,
Buiten dienst van Hof en Kerk,
Vlytig by zyn eigen Werk,
Goed ter nooddrufft en geen meer;
Zulk een leven ik begeer.

TWAALF-

TWAALFDE TRAP.

Leerende allerhande Couleuren van
Inkt te maaken, ook Goud en Zilver uit
de Penne te schryven, met nog eenige
aartige secreten der Penne.

NU hoor 't laetst ende tot een toe-gift / indien gij
N. L. Schijft met eenigerhande Couleuren be-
reiden wilt / ende gaerne zoudet weteten hoe men al-
lerhande soorten van Inkt zoude kunnen maaken /
zo heb ik 't meestendeel der Inkten en Couleuren (waer
daer toe nodig) alhier gesteld: Daerenboven / op
hoor maniere gij met Goud en Zilver zult mogen
Schrijven / ook mede de Temperatuere tot alle de
Couleuren te maaken. Hier gij heb ik ook nog eenige
secreten der Penne gesteld: alles tot N. L. bespenninge /
gerijf / lust / vermaak ende profijt.

Om zeer goede Zwarte Inkt te maaken.

Nemt ander half Pond Regenwater / ende doet
daar in drie Onzen gebroken Gaknoten / ende
laet 't zo staan twee dagen in de zonne / dan doet
'er nog twee Onzen Ongers Koper-rood bij / klein
gestooten / ende roerd 't wel onder een met een stek /
ende steld het wederom twee dagen in de zonne. Ten
laetsten doet daar nog in een Once Gomme van A-
rabien die zeer klaar is ende klein gestoten / met een
once Banaat-appelschellen / indien gij die behouwen
kunt. Laet 't dan een weinig zieden met een zagt
vuur ende giet het klaar boven af / dat zult gij mogen
bewaren in een glas of loben vat / ende het zal zeer
zwarte en uitermate goede Inkt zijn.

Een andere maniere, om zeer spoedig goede
Zwarte Inkt te maaken.

Gult nemen drie Dinten Wijn/ een vierendeel
van een pond Galnoten in stukken gebroken/
laatze zieden in de boorz. Wijn/ altyd wel om-roe-
rende/ tot dat een verdien deel van den Wijn in-ge-
zoden is: neemt het als dan van 't buur/ ende nog
laauw zijnde/ doet 'er een viersden-deel ponds Kopers-
rood in/ ende roerd het nog een weinig tijds wel/ ende
laat het staan tot des anderen daags. Neemt dan
een anderen Pot of Kruik/ daer in gy die Inkt
wilt laten/ ende roerd hem eerst wel om/ ende
zigt hem daer een Ouch of Ceyns in een andere
Pot/ ende doet 'er dan in vijf Onzen Bom/ ende
hy zal zeer goed en zwart zijn.

Om Roode Vermilioenen Inkt te maaken.

Nemt Vermilioen/ ende wijf het op eenen Steen
heel fijn/ tot dat het geelachtig word/ met
schoon Water/ ende dezelve gewaschen zijnde/ zult gy
't selve Vermilioen leggen in een stuk Lijst/ 't welk
gy hol gemaakt zult hebben/ daer zal de bogtigheid
intrekken/ ende droog zijnde/ doet het in een Ouch-
le: Als gy nu uw Vermilioen bezigen wilt/ neemt
daer van zo veel gy wilt/ mengt ze met gepareerd
klaar Ey/ of wit har een Ey/ zo dik als Wyp/
laat ze in de zon droogen in een Glas/ ende wel
gedroogd zijnde/ doet het in een Oogje/ ende wil-
lende rood schrijven/ meng het dan meest met Water
ende klaar Ey. Nota. Zo in uw Vermilioen eenige
Blaasjens of Bultjens komen/ zo neemt wat Wa-
ter uit uw Ooren/ of een Droppeltje Essz Bal/
of een weinig Azeyn/ doet het in de Oere/ zy
zullen in 't eeren verdwijnen.

Een

Een goede maniere om Bresilie te bereiden.

Nemmt een Wingeelen goed klaar oud Bier / twee gemeene Roehiers oud Regen-water / een Goele Wijn-azijn / doet daer in een half pond Bresilie / drie Loob wittent klaar en Aluin / ende een Loob Gummi Tragacanti, zied het te zamen op de helfte / ende giet het als van klaar af: ende behoud het reinelick dat 'er geen stof nog vuiligheid in komme / 't word hoe langer hoe schoonder.

Nog een maniere om heel schoon Rood Bresilie te maaken

Nemmt een loob Bresilien-hout / klein gemalen / ontrent zo veel Aluin / ook gebroken / in een half pint Potje / ende daerop Regen-water gegoten / tot dat het hout bedekt is / laat het een Nagt weken / doet 'er dan 's morgens zo veel Wijn-azijn by / dat het Potje op drie vingeren breed bedekt is / ziedet die te zamen / tot dat het vierde deel ofte meer in-gezoden is / by zukt het dikwils onder het zieden om-toeren / daarna zukt gij 't selve doot een sieffte zeigen / in eenen schoone Pot / stopt hem wel dicht / 't zal goede Inkt zijn.

Om schoone Blaauwe Inkt te maaken.

Nemmt wel gezusterde Smalte / mengt ze met Gorn-water / ende dat matig / dat het niet te dik en zo en om de proebe daer van te doen / zo maakt een Letter of twee met de Smalte / ende draag zijnde / legt 'er een schoon Papier op / wijft dat Papier 't welk op de Letter legt / stijf met de hand; blijft de Smalte aan 't Papier hangen / zo moet 'er meer Gorn in. Om wel met de voorz. Smalte te mogen schrijven / zo moet men een slijpde lange gespleeten

Denne hebben. Zo de Smalte bym wordt dooz te lange staan / zo giet het Gom-water af / ende doet 'er klaar Water op / roerd het wel om / en laat ze zinken / ende giet als dan het Water daar van / tot dat ze weder schoon is / ende als gij ze wederom bezien wilt / giet 'er Gom-Water op als booren.

Om op drierhande maniere Geele Inkt te maken.

Nemt Oyziment / ofte Antipigmentum, sijn gewezen met -klaar Ege getemperd / is schoone Geele Inkt.

Desgelijks Zaffraan met Eger-doozns gemengt / is goede Geele Inkt.

Item / Zaffraan getweekt in versche klaar Ege / een etmaal lang / giet dat geel Eg-water in een Potje ofte Schulp / ende tempert daar wat bereids Masticot in / 't is ook schoone Geele Inkt.

Om Groen te maaken, daar men mede Schryven ende Verwen kan.

Nemt Spaans Groen / Litargerium ende Quilha zilber / stamt het al te saam met Kinderpisse / daar na Schijft / Verwt of Schilderd 'er mede / ende gij zult een schoone Couleur zien; als ofte het Emmerand Verwe waar.

Een goede maniere om Goud te bereiden dat men daar mede Schryven kan.

Nemt oprecht Salarmoniac, en zett het Gom-water / dat moet men zo lang wijghen tot dat het een wit pisse word / ende als dan zal men een blad geslagen Goud tiffens nemen / ende dat daar wel ander wijghen tot dat het klein zo / en als dan zal men wederom een ander nemen; ende dat ook also gewezen zynde / wederom een ander / tot dat ook gij des Gouds gengeg hebt. Nota. Dat het zelve Goud

Goud wel een Hure gewozen moet worden / neemt het als dan wel rein op / ende doet het in een zuiver Glaze Schaale / met zeer klaar ende zuiver Regenwater / 't zelve sauto makende / roer 't als dan met een zuiver Deertje wel onder malhanderen / ende laat het staan zinken / giet het Water zoeteligh af / vuld het wederom met schoon Water / ende roerd het om ; go moet het Water zo dikwils af-gieten / ende wederom versch op-gieten / tot dat alle vettigheid ende onzuiverheid wel af is : Ende als dan zult go 't Goud zagtjens met een schoon Penteel in de Schelpe doen / ende verspreiden het in dezelve / laat het als dan droogen : als go 't gebzuiken wilt / zult go klaar ende dun Goum-water nemen / ende gebzuiken 't zo het H. L. gelieft / makende niet meer als go van nooden hebt.

Om het fyn Goud te breeken , dat men daar mede Schildert of Schryft met Pen of penceel.

Neeft geslagen Goud / ende hier druppelen Honning / mengt 't al te zamen wel / ende doet het in een Glaasje. Ende als go 't te werken stellen wilt / zo tempert het met Goum-water / ende 't is gedaan.

Om met Zilver uit de Penne ofte Penteel te Schryven.

Wilt go nu Zilver bereiden / om daar mede uit den Penne ofte uit den Penteel te schryben / zo handelt daar mede op dezelve wyze en maniere / als hier boven van 't Goud gezegt is / exempt dat go in plaats van geslagen Goud-bladen / zult moeten nemen geslagen Zilver-bladen : de rest is alles gelijc als met het Goud.

Om verheven Letters van Goud en Zilver
te maaken.

Nemmt twee Dollen Loos / maakt ze wel schoon
ende stobt ze / ende prept 'er het Sap uit zo stijf
als op hunt. Dan doet 't in een weinig Inkt / dat het
zwart is / ofte een weinig Zaffraan zonder Inkt /
ende schryft daar mede grooatynige Letters / ofte
andere / en laat ze droogen. Daarna zo overtzekt ze
nog eens / om zo dik te maaken als op die bergeert /
ende laat ze droogen. Als op u Oud daar op leggen
wilt / zoo maakt ze warm met uden Wassem / ende
legt daar op u Bont-blad / bekeht 't van terstond
niet. Watoen ende wyjst het / zo zal 't afgaan dat niet
gebat heeft. Zo doende / zal u werck verguld blijven
en verheben / 't welk zal lustig wezen om te zien.

Om te Schryven dat men niet kan lezen als by Nagt.

Mengt Brandewijn en Gestooten Glimhout te
zamen / 't welk 's Nagis glimt / ende schryft
daar mede op broog Papier / zo zal men 't niet
konnen lezen als in den Nagt by donker.

Om Letters te Schryven die niet te lezen
zyn, dan tegen het vuur.

Nemmt Salarmonic, stoot het wel fleth / ende zal
beerd het in 't Water / schryft dan daar mede wat
u beliest op schoon Papier / ende laat het droogen.
Als op het lezen wilt / houd 't Papier tegen 't Vuur /
ende go zult 't wel lezen. Ofte neemt Linnen-zap /
ofte van Ajuin / wat op daar mede schryft / en is
niet-lezelyk dan tegen 't Vuur.

Om Letters en Inkt-vlakken uit te doen op 't Papier.

Nemmt Salpeter ende Onger Koper-rood / van
ellig een Pond / distilleert het te zamen. Dan
neemt

neemt een Spongie/ ende maakt die nat in dit Water/ ende wijst daer mede de Letters/ zo zullen zo terstond uitgaan. Oste anders/ neemt Poeder van wit Been ende Pleister/ twee Onzen/ wijshet wel klein/ erde mengt ze te zamen/ ende temperet ze dan met een Eij van een Eg/ en bestrijkt daer mede u Letters/ en laat ze also droogen. Dit gedaan zijnde/ schraapt het af met een Pennemes/ so zal 't Papier wit blijven.

Een Water dat de Letters te stond van 't Papier eet.

Neemt een Pond Ongers Koper-rood/ drie Pond Salpeter/ vier Onzen Vermilhoen/ ende vijf Pond Vitriol/ Roomische Soult/ staot dat te zamen tot Pulver/ ende distilleert het in een Glazen Vat met zagt Vuur/ zo zullen de af distilleeren twee Waters/ het een wit ende het ander groen: is 't dat gy neemt een weersig van het eerste/ leg 't op een beschreven blad Papier/ wijvende voort met een scherpen groen Doek op de Letters/ zo zullen terstond van het Papier af gaan/ ende 't zal zo wit zijn als of 'er nooit Inkt had op geweest. Ten tweede is 't/ dat in het voorgeside Water warm maakt/ en oer die damp had een beschreven blad Papier/ het zal terstond zijn als of het over tien Jaaren te booren geschreven waer.

der gebzagt. Ende als gy 't gebzuken wilt/ om de
 Blakken ende het Geschyft mede uit te doen/ neemt
 een klein Doehje/ in schoon water nat gemaakt/
 wzingt het water uit/ ende spzeid het op de plaatse
 daar gy 't gebzuken wilt/ laat 't daar een weinig
 tijds op leggen/ tot dat 't Papier en de Inkt wel
 bogtig daar af geworzen zy; daer na neemt 'er dit
 Doehjen wederom af/ ende op de blakken of
 Letter dien gy uit doen wilt/ doet een weinig van
 't boorzeyde Cerus-poeder/ en laat 't alzoa een
 geheelen Nagt lang leggen. Des anderen daags
 neemt eenen droogen schoonen Doeh/ ende wzyft 'er
 mede op 't boorzeyden Poeder/ het Papier zal 'er
 wit af blyben om daar op te mogen schyben als te
 booren/ ende heet ook/ ende en is het in de eerste
 reize 'er noch niet al uit/ zo doet het noch eens/
 ende gy zult 'er geen gebzek aan vinden.

Om Temperatuur of Gom-water te maaken, om
 verscheiden Verwen mede te temperen.

Neemt een Lood Arabische Gom/ ende omtrent
 een halve groote Root Gommi Traganti, doet
 dit in een zulver Potje of Kofje/ giet daar schoon
 Regen-water ober/ twee vingers breed hoog/ laat
 het alzoa toegedekt staan blet dagen lang/ dat het
 doozweekt word/ daer na neemt een zulver Stok-
 je ende roert 't wel onder malhanderen/ zet het dan
 op eene kleine gloed; laat het warm worden/ maar
 niet zeden/ gestadig om-roerende om de Klonten te
 doen vzekhen ende versmelten/ zyg 't dan dooz eenen
 Linnen doeh/ giet 'er daarna wedet zo veel schoon
 Water ober/ tot dat het zo dik zy als Boom-alle/
 doet het dan in een Glaze Plesse/ wel toegestopt
 om u temperatuur te bewaaren dooz stof ende buslig-
 heid/ maar gy moet 't alke Dagen met een Stokje
 wyl

Wel om-zieren / tot dat de blikte vergaan ende versmol-
 ten is / want de Gomme Traganti, drijft lange
 boven / al eer ze geheel versmolten en veranderd is :
 Indien gy nu bevind dat ze weder te dik ende te kleu-
 nig is / zo giet 'er weder klaar water ober als booren.
 Deze Temperatuur word dooz oudheid klaar / ende
 de Fragant, zinkt na de grond / zo dat ze hoe ouder
 hoe beter is / giet 'er dan een weinig Rooze-water in /
 om een goede reuk te behouden. Met dit Tempera-
 tuur-water behoud gy de Dertwen ligt ende schoon /
 want de Arabischen Bom alleen / maakt de Couleuren
 donker ende doerbig. Temperéerd van hier mede u-
 we Dertwen / ende als zy u verbzogen / zo bebochtig ze
 weder met een schoon water : zy zouden anders dooz
 de Tragant, al te leemig worden : Dog zo gy merkt
 dat u Inkt / of Dertwen / met 'er tijd te dun word / als
 dan giet 'er weder van dezen Temperatuur ober / zo
 behoud gy al u Gecouleurden Inkten altijd schoon.

Korte Vragen voor de kleine Kinde- ren door JACOBUS BORSTIUS.

Wie heeft u geschapen?

Antw. God. Gen. 1: 1.

Vrage Hoe veel Goden zijn 'er?

Antw. Een God Deut. 6: 4.

Vrage Wie is die God?

Antw. De Vader / Zoon- en Hei-
lige Geest / een Goddijk Wezen
en drie Personen. 1 Joh. 5: 7.

Vrage Hoe heeft God den Mensch
geschapen?

Antw. Na sijn Beeld goed en op-
regt. Gen 1: 2.

Vrage Welk is Gods Beeld?

Antw. Gerechtigheid ende Heilig-
heid. Eph. 4: 24.

Vrage Heeft den Mensch dit Beeld
nog?

Antw. Neen: hy heeft het verloor
dooz de Zonde Pzed 7: 19.

Vrage Wat is Zonde?

Antw. Ongerechtigheid. 1 Joh.
3: 4.

Vrage Waar uit kent gy de Zonde?

Antw. Als de Wet Gods. Rom.
3: 20

Vrage Wat is de Wet Gods?

Antw. Een regel van ons lehen.
Gal 6: 16.

Vrage Wat eischt de Wet Gods
van ons?

Antw. God lief hebben hebben
al / ende onze naasten / als ons
zelve. Matth. 22: 37 / 43.

Vrage

Vraag Konnen wy dat volkome-
 lph doen?
Antw. Neen Spruch. 26 : 9.
Vraag Waarom niet?
Antw. Om dat wy Verdoezen
 zijn. Mt 3 : 3.
Vraag Van waar komt die ver-
 togh. nchtd?
Antw. Van Adam Rom. 5 : 12.
Vraag Wat heeft Adam gedaan?
Antw. Van den Verboven Boom
 gegeten.
Vraag Hoe heet die Boom?
Antw. De Boom des Gerauts van
 Goed en kwaad. Gen. 2 : 9.
Vraag Waarom mag dat Zonde?
Antw. Om dat God het verho-
 ven had. Gen. 2 : 16/17.
Vraag Waar heeft Adam doe?
Antw. De Engel met een Zwaard
 faagde hem ut het Paraos.
 Gen. 3 : 24.
Vraag Welke is de Straffe van
 de Zonde?
Antw. Dood en Wel. 1 Theff. 1 : 9
Vraag Wie heeft de Welgemaakt?
Antw. God de Heere.
Vraag Dooz wien?
Antw. Dooz de kwade Kinde-
 ren / en alle Eedlooze Men-
 schen. Matth. 23 : 37.
Vraag Wat zijn kwade Kinderen?
Antw. Die haer Quers / ende
 Weers / onverschroomt zijn
 ende Gods Geboden heropren
Vraag Wat Straffe leiden verdoez?
Antw. Zy branden in het Eeu-
 wige Dur. Marc. 9 : 48
Vraag Wilt gy daar zijn?
Antw. Jaen / ik waar gaerne in
 den Hemel.
Vraag Wel zal daar in komen?
Antw. Alle goede Kinderen en Ge-
 loobige Menschen. Job. 3 : 29.
Vraag Wat doenze daer?
Antw. Zy zingen / Psalms / He-
 lig / We lig is de Heere
 der Heijchaeren. Openb. 4 : 8
Vraag Wel zal ons daar brengen?
Antw. Onze Zaligmaker?
Vraag Wie is uw Zaligmaker?
Antw. Jesus Christus. Marc. 1 : 27.
Vraag Hoe is die Verfoon is hy?
Antw. God en Mensch. 1 Tim. 2 : 5

Vraag Is hy God van eenigheids
Antw. Ja hy is God van eenig-
 he dree verdereid was. Job 1 : 1
Vraag Wanneer is hy Mensch
 geworden?
Antw. In de Volheid des Opds.
 Gal. 4 : 4.
Vraag In wien is hy gebooten?
Antw. Ut de Maegt Maria.
 Luc. 1 : 7.
Vraag Dooz wien is hy gebo-
 ten?
Antw. Dooz de Maegt des Heili-
 gus Geests. Luc. 1 : 35.
Vraag Waar mede maakt hy ons
 Zalig?
Antw. Met zijn Lyden ende
 Sterf. 1 Pet. 3 : 18.
Vraag Onder wat Reger heeft
 hy geleden?
Antw. Onder Pontius Pilatus.
 Joh. 19 : 15.
Vraag Wat dood is hy gestorven?
Antw. De dood des kruys.
 Phil. 2 : 8.
Vraag Dooz wien is hy gestorven?
Antw. Dooz zijn Volk. Matt. 20 : 28.
Vraag Wie is zijn Volk?
Antw. Alle Geloobige. Job. 3 : 26.
Vraag Wat is gelooft?
Antw. Met zijn Doot op God
 hetzamen Heb. 11 : 1.
Vraag Is het genoeg dat men
 ze d fa gelooft?
Antw. Neen / men moet hem be-
 keeren. Marc. 7 : 21.
Vraag Wat is bekennen?
Antw. Zijn leuen te bekennen.
 Marc. 3 : 8.
Vraag Wat in bestaat bekennen?
Antw. In het kwaad te laten en
 het goed te doen. Jef. 1 : 17.
Vraag Kon't gy den Hemel daar
 mede verhoeren?
Antw. Neen / Christus heeftye dooz
 ons verhoerd. Luc. 17 : 20.
Vraag Hoez doez word het Ge-
 loobe versterkt?
Antw. Dooz de Sacramenten
Vraag Wat is een Sacrament?
Antw. Een Tecken en Regel van
 Gods grnade. Rom. 4 : 1.
Vraag Hoe veel Sacramenten zijn
 er?
 2

WADU

Antw. Wase den heiligen Doop en het heiligen Avondmaal.
 1 Cor. 12: 13.
Vraag Wat heyt het den Doop?
Antw. De afwaschinghe der Zonden. Hand. 2: 28.
Vraag Van het u treckelijc Water de Zonden af waschen?
Antw. Heel / Christus / Bloed reinigt ons van alle Zonden. 1 Joh. 1: 7.
Vraag Waerom moet men de Avondmael Doopen?
Antw. Om dat ze in Gods Verbond sijn. Hand. 2: 29.
Vraag Wat heyt het Bloed in 't Avondmaal?
Ant. Christus Lichaem. Matth. 26: 26.
Vraag Waerom moet dat Bloed geschonken?
Ant. Om dat Christus Lichaem aan hetzelve gehalten is. 1 Cor. 11: 24.
Vraag Wat heyt de Wijn?
Antw. Heel / Bloed. Matth. 26: 27.
Vraag Wie heeft dat Verdrick?
Antw. Christus doe hy sterft. 1 Cor. 11: 23.
Vraag Doop wien?
Antw. Doop de Geloofige / die daar zelden bespieden.
Vraag Waan toe heeft hy dat Avondmaal?
Antw. Tot sijn gedencken. Luc. 22: 19.
Vraag Wat moet men daer by gebieden?
Antw. Christus Liden en Sterven. 1 Cor. 11: 25.
Vraag Is Christus Lichaem dan niet in 't Bloed?
Antw. Oren: het is in den Hemel / en zal daar blijven tot de Jongsten Dag. Hand. 2: 21.
Vraag Wie zal hy dan komen doen?
Antw. Gezondeten de Levensgeen he Zaden. 1 Tim. 5: 1.
Vraag Wie moet men van het Avondmaal afscheiden?

Antw. De onbekende Menschen die van de Waerheid afswa-
 len. 1 Cor. 5: 11.
Vraag Waar doop moet men die afsonden?
Antw. Doop de Sleutelen / des Hemelsrijck.
Vraag Welk sijn die Sleutelen?
Ant. De verhoedin te des Woords en der Kerckelike tugt. Matth. 16: 19.
Vraag Wat sijn wy schuldig doop onze Verlossinge?
Antw. Dankbaarheid aan God.
 Psalm 50: 14
Vraag Waar in bestaat onze Dankbaarheid?
Antw. In de bereyninge Ps. 50: 23.
Vraag Van de menschei heyt zelve bidden?
Antw. Dien / God geest de bereyning ten Leven. Hand. 1: 18.
Vraag Wat doop werke by die?
Antw. Doop sijn Woord en Breek. Mat. 28: 21.
Vraag Welk sijn de vrugten van de bereyninge?
Antw. Guede Werken. Mat. 5: 8.
Vraag Wie sijn Guede Werken?
Antw. Daer die So. behaeren.
Vraag Wat bevaagt God?
Antw. Dat gemaen wort u twa-
 ren. Ghoed / tot Gods eere en na sijn Wat. Heb. 11: 6.
Vraag Welke is het voornaemste Gode Werk?
Antw. Het Gebed.
Vraag Wie moet men aandidden?
Antw. God alleen. Matth. 4: 10.
Vraag Waerom moet men de heiligen niet aandidden?
Antw. Om dat haer die eere niet toe en home. Openb. 19: 10.
Vraag Hoe moeten wy Bidden?
Antw. Onze Vader die is de he-
 melen sijn / enz. Matth. 6: 9.

Korte Vragen, genomen uit het Nieuwe Testament.

Vraag Wat werd de Heere
 Iesus Gedoren?
Antw. Te Betlehem / Luc. 2: vers 4 / 5 / 6.
Vraag Waerom heet hy dan Iesus van Nazareth?
Antw.

Antw. Om dat hy daer is op
 gebied. **Matth. 2: 13.**
 Vraag Op wat tijd is hy geboor-
 ren?
 Antw. In de dagen Herodes.
Matth. 2.
 Vraag Hoe wist Herodes dat?
 Antw. De wijzen uit 't Oosten
 kwamen het zeggen **Matth. 2: 1/2.**
 Vraag Waar u 't wisten zy dat?
 Antw. Zy hadden zyn Sterre ge-
 zien. **Matth. 2: 3**
 Vraag Wat dede Herodes doe?
 Antw. Hy liet alle de kinderen te
 Betslehem doodden / **Matth. 2:**
vers 16.
 Vraag Dooden hy den Heere
 Christus ook?
 Antw. Neen / die was geblugt
 in Egypten / **Matth. 2: 14.**
 Vraag Hoe oud was hy doe hy
 begon te Preken?
 Antw. Dertig Jaaren / **Luc. 3:**
23.
 Vraag Hoe veel Apostelen had hy?
 Antw. Twaalf / **Matth 10: 1.**
 Vraag Wat Mirakelen dede hy?
 Antw. Hy maakte de Dieve ge-
 zond en de Doode levendig /
Matth 11: 5
 Vraag Waarom boer de Rijke
 Man in de Hel?
 Antw. Om dat hy Lazarus niet
 en wilde helpen de zyn melkoms
 die dan zyns Tafel dielen. **Luc.**
16. 21 / 23.
 Vraag Waar boer Lazarus?
 Antw. De Engelen droegen hem
 in Abrahams Schoot / **Luc 16:**
22.
 Vraag Waar is dat?
 Antw. In de Hemel / **Matth**
8: 2.
 Vraag Wat zeld Christus van de
 kinderen?
 Antw. Laat de kinderen tot
 my komen / want het Konink-
 rijk der Hemelen komt haar
 toe. **Matth. 19: 14.**

Vraag Wat zeld Paulus van de
 Gierigheid?
 Antw. Gierigheid is Afgoderij /
 en een Woetel van alle kwaad /
Col. 3: 5. 1 Tim. 6: 8.
 Vraag Waar mede moeten wy
 dan te vreezen zyn?
 Antw. Met Hoop en Misdeden /
1 Tim. 6: 1.
 Vraag Waarom dat?
 Antw. Om dat wy niet in de
 Wereld gebjagt hebben en wy
 zullen daar ook niet uit dra-
 gen. **1 Tim. 6: 7.**
 Vraag Wat zeld hy van de Dwa-
 haardig?
 Antw. Datze geen deel hebben in
 't Rijk Gods. **1 Cor. 6: 10.**
 Vraag Wat zeld Petrus van de
 Hovaerdig?
 Antw. God wederstaat de Hova-
 heerdige / maar de Nederigen
 geeft hy genaden / **1 Petri 5: 5.**
 Vraag Waar doog wy de Dwa-
 vel verdriven?
 Antw. Doog een vast Geloof /
1 Petri 5: 8 / 9.
 Vraag Wat zeld Joannes van de
 Wereld?
 Antw. Kinderkens hebt de Wel-
 reid niet lief / **1 Joh. 2: 15**
 Vraag Waar moet men misen om
 arsheden?
 Antw. Om de Spijze die niet
 vergaet / **Joh. 6: 27.**
 Vraag Wat moet men allermeest
 zochten?
 Antw. Het Koninkrike Gods.
Matth. 6: 33.
 Vraag Wien moet men meest
 vreezen?
 Antw. Hem / die Lijf en Ziele
 kon verderbe in de Helle /
Matth 10: 28.
 Vraag Waar ober moeten wy
 meest verblijd zyn?
 Antw. Dat onze Naamen ge-
 schreven zyn in de Hemel. **Luc.**
10: 20.

E I N D E.

Digitized by

Google

